

Binnen de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie hebben enkele fracties de behoefte om over **een 7-tal** brieven¹ **t.b.v. het AO Energie op 30 maart 2011** enkele vragen en opmerkingen voor te leggen:

De vragen en opmerkingen zijn op maandag 14 maart 2011 aan de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie voorgelegd.

De voorzitter van de commissie,
Van der Ham

Adjunct-griffier van de commissie,
Blacquière

¹ – Conclusie van de advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie over richtlijn 2001/81/EG in relatie tot milieuvergunningen voor drie nieuwe kolencentrales (Kamerstuk 28 240, nr. 111) van 3 februari 2011.
– Randvoorwaarden voor de bouw van nieuwe kerncentrales (Kamerstuk 32 645, nr. 1) van 11 februari 2011.
– Mogelijkheden voor hergebruik en opslag van CO₂ in Noord-Nederland (Kamerstuk 31 510, nr. 44) van 15 februari 2011.
– Reactie op de brief van AnMar Research Laboratories over de eindrapportage van het door NMa/KIWAGastec verrichte onderzoek (Kamerstuk 31 374, nr. 38) van 17 februari 2011.
– Kabinetsstandpunt inzake gasopslag Bergermeer (Kamerstuk 28 982, nr. 116) van 18 februari 2011.
– Reactie op het verzoek van de commissie over de uitkomsten van het gesprek met partijen die betrokken zijn bij het windpark Noordoostpolder (Kamerstuk 31 239, nr. 104) van 21 februari 2011.
– Stand van zaken over de studie naar gaskwaliteit (Kamerstuk 29 023, nr. 83) van 23 februari 2011.

- I. **Vragen en opmerkingen vanuit de fracties**
 - Algemene opmerkingen vanuit de fracties
 - Fossiele en duurzame energie
 - Kernenergie
 - Gasopslag
- II **Reactie van de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie**

I. VRAGEN EN OPMERKINGEN VANUIT DE FRACTIES

Algemene opmerkingen vanuit de fracties

De leden van de VVD-fractie hebben met grote belangstelling kennisgenomen van de agendapunten behorende bij het schriftelijk overleg energie. De leden van de VVD-fractie hebben nog wel enkele vragen en opmerkingen bij enkele agendapunten.

De leden van PvdA-fractie hebben met interesse kennisgenomen van diverse brieven rondom het onderwerp energie.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de diverse voor dit schriftelijke overleg geagendeerde brieven die het kabinet naar de Tweede Kamer heeft gestuurd maar hebben hierover nog wel de nodige vragen. Deels zullen de leden van de CDA-fractie deze vragen in dit schriftelijk overleg aan de orde stellen, deels zullen zij hierop later terugkomen.

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de diverse aan energie gerelateerde brieven van respectievelijk de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu (I&M) en de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I).

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de onderwerpen die geagendeerd staan voor het verzamel algemeen overleg Energie op 30 maart 2011. Gelet op de hoeveelheid en complexiteit van de onderwerpen maken zij graag gebruik van deze mogelijkheid om reeds een aantal vragen te stellen.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van enkele brieven over Energiebeleid.

Fossiele en duurzame energie

Kamerstuk 28 240, nr. 111

Kamerstuk 31 374, nr. 38

Kamerstuk 31 239, nr. 104

Kamerstuk 29 023, nr. 83

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

Inzake de reactie op het verzoek van de commissie over de uitkomsten van het gesprek met partijen die betrokken zijn bij het windpark Noord-oostpolder (Kamerstuk 31 239, nr. 104) van 21 februari 2011 stellen de leden van de VVD-fractie de volgende vragen.

Er is sprake van mogelijke alternatieve locaties voor een aantal windmolens. Wat zijn de complicaties bij het verplaatsen van een aantal van de molens en hoe hoog zijn de kosten die hiermee gepaard gaan?

Verder willen de leden van de VVD-fractie graag inzicht in hoeverre dit te maken heeft met het feit dat een aangepaste opstelling een verdere vertraging van het project in de vergunningverlening zou opleveren. Daarnaast verzoeken de leden van de VVD-fractie om beantwoording van de vraag of er technische knelpunten zijn die het verplaatsen van de molens ongunstig maakt.

Naast beantwoording van bovenstaande wensen de leden van de VVD-fractie aandacht voor de kosten die gepaard gaan met toekomstige aansluitingen van hernieuwbare energie. De kosten worden gemaakt door onder andere de netwerkbeheerder en worden doorberekend aan de gebruikers van energie. Wat is het aandeel van de transportkosten op de energierekening in de jaren tussen 2000 en 2011?

Hoe worden de kosten voor aansluiting van hernieuwbare energie in bedwang gehouden en wat is de relatie met de verplichte aansluiting van duurzame energie?

Aangaande de stand van zaken over de studie naar gaskwaliteit (Kamerstuk 29 023, nr. 83) van 23 februari 2011 stellen de leden van de VVD-fractie de volgende vragen.

Wanneer wordt duidelijkheid gegeven over de kwaliteit van het gas dat de industrie kan verwachten als gevolg van het opraken van Nederlands gas? Hoeveel tijd wordt de industrie geboden om zich voor te bereiden op een andere kwaliteit gas? Welke rol ziet het ministerie van EL&I in het faciliteren van deze overgang?

Wat is de visie op de invloed van een wisselende calorische waarde van gas en daarmee op de emissies zoals NO_x van diverse gasinstallaties? Hoe verhoudt dit zich ten opzichte van de luchtkwaliteit in Nederland?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

Inzake de conclusie van de advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie over richtlijn 2001/81/EG in relatie tot milieuvergunningen voor drie nieuwe kolencentrales (Kamerstuk 28 240, nr. 111) van 3 februari 2011 stellen de leden van de PvdA-fractie de volgende vragen.

Kolencentrales stoten per kilowattuur de meeste CO₂ uit van alle vormen van energieopwekking. Zo is de verbranding van steenkool verantwoordelijk voor circa een derde van alle wereldwijde CO₂-uitstoot. Welke alternatieven ziet het kabinet voor de bouw van deze kolencentrales? Is het bijvoorbeeld een mogelijkheid om de NUON-centrale om te schakelen op aardgas?

Ondanks de vervuiling heeft het kabinet besloten om een vergunning af te geven. Kan het kabinet toelichten welke bijdrage van groot belang deze kolencentrales leveren aan Nederland?

De advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie adviseert dat in de afweging om kolencentrales te bouwen, wél rekening gehouden moet worden met het al dan niet behalen van nationale doelstellingen. Het kabinet geeft zelf al aan de Europese doelstellingen voor de nationale emissieplafonds (National Emission Ceilings, NEC) niet te zullen gaan halen. Wat zou het betekenen als de uitspraak van het Europese Hof het advies van de advocaat-generaal volgt; welke mogelijkheden ziet het kabinet om alsnog aan de NEC-plafonds te voldoen?

Hoeveel belasting aan fijnstof gaan deze drie kolencentrales opleveren? Welke maatregelen staan hier tegenover in het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) om dit te compenseren?

Hoeveel extra SO₂ zullen de drie kolencentrales uitstoten? Blijft Nederland daarmee binnen de doelstelling? Zo niet, op welke wijze wordt dit gecompenseerd?

De centrales in de Eemshaven zouden aan de rand van een Natura 2000-gebied komen te staan. Van natuurcompensatie kan pas sprake zijn als aan de ADC-criteria (alternatieven, dwingende reden, compensatie) is

voldaan. Volgens het advies van de Stichting Advisering Bestuursrecht-spraak voor Milieu en Ruimtelijke Ordening (StAB) is dat niet het geval omdat niet kan worden aangetoond dat er sprake is van groot maatschap-pelijk belang. Dit betekent dat de vergunning niet verleend had mogen worden. Welke conclusies trekt het kabinet als de rechter dit oordeel volgt?

Welke rol speelt de aanwezigheid van de kabel naar Noorwegen waarmee kolenstroom wordt geëxporteerd en blauwe stroom wordt geïmporteerd bij de keuze van de Eemshaven voor de kolencentrales?

Bij de bouw van de centrale in de Eemshaven wordt op grote schaal gebruik gemaakt van buitenlandse arbeidskrachten. Is het kabinet bereid in gesprek te gaan met de bouwers om de inzet van werklozen uit de regio in te zetten? Zo nee, waarom niet?

De staatssecretaris van I&M heeft aangegeven het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) om nieuwe emissieramingen te vragen voor de uitstoot van schadelijke stoffen voor de jaren 2011 tot en met 2015. Op welke termijn worden deze nieuwe emissieramingen naar de Tweede Kamer gestuurd?

Daarnaast hebben de leden van de PvdA-fractie een vraag over de stand van zaken betreffende de studie naar de gaskwaliteit. Kan het kabinet garanderen dat de resultaten enkele dagen voor het verzamel algemeen overleg Energie van 30 maart 2011 naar de Tweede Kamer worden gestuurd zodat zij nog betrokken kunnen worden bij het overleg?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

Inzake de conclusie van de advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie over richtlijn 2001/81/EG in relatie tot milieuvergunningen voor drie nieuwe kolencentrales (Kamerstuk 28 240, nr. 111) van 3 februari 2011 plaatsen de leden van de CDA-fractie de volgende opmerking en stellen zij daaropvolgend een vraag.

In de eerste plaats merkt de staatssecretaris van I&M in zijn brief terecht op dat er in casu nog geen uitspraak is gedaan en de zaak dus nog onder de rechter is. Genoemde leden wachten de uitspraak van het Europese Hof, en de hierna volgende hervatte behandeling van de beroepen door de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, derhalve af. In de tweede plaats stelt de staatssecretaris van I&M in de brief dat hij voornemens is het PBL te vragen jaarlijks een emissieraming op te stellen. Wanneer wordt de Tweede Kamer hierover nader geïnformeerd?

Inzake de reactie op de brief van AnMar Research Laboratories over de eindrapportage van het door NMa/KIWAGastec verrichte onderzoek (Kamerstuk 31 374, nr. 38) van 17 februari 2011 stellen de leden van de CDA-fractie de volgende vragen.

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van deze reactie, waarin een administratieve en een technische oplossing voor correctie van meetafwijkingen van de gasmeter zijn aangekondigd. Ten aanzien van de administratieve oplossing, ter aanpassing van de methode van volumehandleiding, heeft de sector aangegeven dat, na een nog te voeren overleg met de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa), in juni 2011 tot een gemeenschappelijk voorstel gekomen kan worden dat ter goedkeuring bij de NMa kan worden ingediend. De leden van de CDA-fractie zijn verheugd dat de sector hiermee aan de slag is gegaan maar vragen wel wanneer een en ander dan daadwerkelijk kan zijn geregeld. Ten aanzien van de technische oplossing wordt op korte termijn een algemene maatregel van bestuur (AMvB) bij de Tweede Kamer voorgehangen. Hiermee kunnen alle kleinverbruikers in Nederland de komende jaren, in samenhang met de uitrol van de op afstand uitleesbare meter, de beschikking krijgen over een meetinrichting voor gas waarop

lokale temperatuurcorrectie plaatsvindt. Kan het kabinet nader toelichten wat hiervan de financiële gevolgen zijn? Wie betalen dergelijke meetinrichtingen en de plaatsing ervan?

Inzake de reactie op verzoek van de commissie over de uitkomsten van het gesprek met partijen die betrokken zijn bij het windpark Noordoostpolder (Kamerstuk 31 239, nr. 104) van 21 februari 2011 stellen de leden van de CDA-fractie de volgende vragen.

De leden van de CDA-fractie merken op dat het kabinet volop heeft gesproken met partijen die betrokken zijn bij het windpark Noordoostpolder. De uiteindelijke uitkomst lijkt te zijn dat er nog over de twee-keer-vier variant wordt gesproken tussen de gemeente Urk en het energiebedrijf RWE-Essent. Is hierover al meer duidelijk? Daarnaast willen de leden van de CDA-fractie het kabinet een compliment maken over het feit dat het zich heeft ingespannen – en dit zal blijven doen – voor andere voordelen van dit park voor Urk.

Aangaande de stand van zaken over de studie naar gaskwaliteit (Kamerstuk 29 023, nr. 83) van 23 februari 2011 stellen de leden van de CDA-fractie de volgende vragen.

Tijdens het algemeen overleg Energie op 1 februari 2011 hebben onder andere de leden van de CDA-fractie aandacht besteed aan de berichten omtrent de gaskwaliteit en de studies hierover. Het kabinet laat in zijn brief aan de Tweede Kamer weten dat de nadere analyse naar zijn verwachting uiterlijk eind maart gereed is, waarnaar genoemde leden met interesse uitkijken. Wel willen de leden van de CDA-fractie een dringend beroep doen op de minister om deze analyse uiterlijk een week voor het op 30 maart 2011 geplande verzamel algemeen overleg Energie aan de Tweede Kamer te verzenden.

De leden van de CDA-fractie merken daarnaast op dat de Tweede Kamer recentelijk een reactie van het kabinet heeft gevraagd op het rapport van de Taskforce Windenergie op Zee. De leden van de CDA-fractie verzoeken het kabinet deze reactie minstens een week voor het voor 30 maart 2011 geplande algemeen overleg over Energie aan de Kamer te sturen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

Inzake de conclusie van de advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie over richtlijn 2001/81/EG in relatie tot milieuvergunningen voor drie nieuwe kolencentrales (Kamerstuk 28 240, nr. 111) van 3 februari 2011 stellen de leden van de SP-fractie de volgende vragen.

Onderschrijft de staatssecretaris van I&M de conclusie van de advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie dat vergunningen geweigerd moeten worden als de emissie van de installatie significante milieueffecten veroorzaakt, er tevens sprake is van een (dreigende) overschrijding van een emissieplafond en er daarnaast geen toereikend programma ter reductie van die emissies is opgesteld en uitgevoerd? Zo ja, welke consequenties heeft dit voor toekomstige beoordelingen van vergunningsaanvragen voor installaties? Gaat de staatssecretaris van I&M met de vergunningverleners in overleg om deze toetsing tegen het licht te houden?

De staatssecretaris van I&M stelt voornemens te zijn het PBL naast de bestaande vijfjaarlijkse emissieramingen ook voor de overige – tussenliggende – jaren emissieramingen op te stellen. Welke extra kosten zijn hieraan verbonden? In hoeverre worden deze kosten toegedeeld aan de belanghebbende: de vergunningaanvrager?

Inzake de reactie op verzoek van de commissie over de uitkomsten van het gesprek met partijen die betrokken zijn bij het windpark Noordoost-

polder (Kamerstuk 31 239, nr. 104) van 21 februari 2011 stellen de leden van de SP-fractie de volgende vragen.
De leden van de SP-fractie onderschrijven het belang van het vergroten van het aandeel duurzaam in de totale energievoorziening. Het uitbreiden van de productie windenergie is daarin een zeer belangrijke stap. Aangezien windmolens op land en dicht bij land (nearshore) tot veel verzet onder omwonenden kan leiden heeft het de voorkeur van de leden van de SP-fractie om zoveel mogelijk in te zetten op de productie van windenergie op zee. Dat de plannen voor het windpark Noordoostpolder tot veel verzet van de lokale bevolking leidt is inmiddels zeer duidelijk. Waarom wordt niet overwogen het windpark op zee te plaatsen, daar waar niemand er hinder van ondervindt? De leden van de SP-fractie wachten net als het kabinet met belangstelling de uitkomsten van het verdere gesprek tussen de gemeente Urk en energiebedrijf RWE-Essent af. Is het kabinet bereid de Tweede Kamer over de uitkomst van dit overleg tussen de gemeente Urk en RWE-Essent te informeren?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van D66

Inzake de conclusie van de advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie over richtlijn 2001/81/EG in relatie tot milieuvergunningen voor drie nieuwe kolencentrales (Kamerstuk 28 240, nr. 111) van 3 februari 2011 stellen de leden van de D66-fractie de volgende vragen.

De leden van de D66-fractie zijn blij dat de staatssecretaris van I&M emissieramingen laat opstellen voor de tussenliggende jaren tussen 2010 en 2015. De leden van de D66-fractie vragen of hierbij rekening gehouden wordt met het voorgenomen kabinetsbeleid ten aanzien van het verhogen van de maximumsnelheid en het niet invoeren van Anders betalen voor Mobiliteit. Zo ja, worden de bestaande ramingen voor de jaren 2015 en 2020 voor stikstof en zwaveldioxide hierop aangepast? De leden van de D66-fractie vragen voorts of er ook andere vergunningen bekend zijn die op basis van punt 122 en 124 in de conclusie van de advocaat-generaal aanleiding zouden kunnen geven tot rechtszaken? Zo ja, kan de staatssecretaris van I&M de Tweede Kamer hier actief over informeren en aanvullende ramingen van andere emissies onder het NEC laten opstellen door het PBL?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks

Inzake de conclusie van de advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie over richtlijn 2001/81/EG in relatie tot milieuvergunningen voor drie nieuwe kolencentrales (Kamerstuk 28 240, nr. 111) van 3 februari 2011 stellen de leden van de GroenLinks-fractie de volgende vragen.

De leden van de GroenLinks-fractie trekken uit het advies van de advocaat-generaal de conclusie dat de vergunningen voor de nieuwe kolencentrales in strijd zijn met de Europese regelgeving. Daarom bepleitten de leden van de GroenLinks-fractie al in december 2010 een directe bouwstop. Deze eis houden de leden van de GroenLinks-fractie overeind. Door de bouw van nieuwe centrales gaat Nederland te veel schadelijke stoffen uitstoten. Dat is niet alleen een ramp voor het milieu, maar ook voor mensen. De schadelijke stoffen verhogen namelijk de kans op longziektes.

De staatssecretaris van I&M geeft aan het PBL om nieuwe emissieramingen te vragen voor de uitstoot van schadelijke stoffen voor de jaren 2011 tot en met 2015. Op welke termijn stuurt de staatssecretaris de nieuwe emissieramingen naar de Tweede Kamer? Kan het kabinet garanderen dat dit nog op tijd is om de emissieramingen mee te kunnen nemen in de betreffende rechtszaken?

De advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie geeft in zijn advies aan dat er een verband zou moeten zijn tussen Europese uitstootnormen voor schadelijke stoffen en het al dan niet verstrekken van milieuvergunningen voor – in dit geval – kolencentrales. Met andere woorden: zolang Nederland niet voldoet aan Europese uitstootnormen, mogen de kolencentrales niet vergund worden. Is het kabinet met de leden van de GroenLinks-fractie van mening dat de Europese richtlijnen voor uitstoot van schadelijke stoffen gevolgen moeten hebben voor het Nederlandse overheidsbeleid?

Deelt het kabinet de visie van de advocaat-generaal, dat de uitstoot van schadelijke stoffen gevolgen moet hebben voor het al dan niet verlenen van individuele vergunningen van bedrijven?

Naast de vier reeds geplande kolencentrales, heeft het Belgische energiebedrijf C.GEN plannen voor nog een vijfde kolencentrale, in Vlissingen. Momenteel wordt daarvoor de Milieueffectrapportage (MER) geschreven. De Europese uitstootnormen voor schadelijke stoffen worden in de komende jaren echter niet of nauwelijks gehaald, zoveel is uit de laatste rapportage «Balans van de Leefomgeving 2010» van het PBL wel duidelijk.

De leden van de GroenLinks-fractie zijn van mening dat in deze het voorzorgsprincipe gehanteerd moet worden en dat deze vijfde nieuwe kolencentrale dan ook een milieuvergunning geweigerd dient te worden, nu duidelijk is dat het behalen van de Europese uitstootnormen aan een zijden draadje hangt. Deelt het kabinet deze mening?

Kolencentrales zijn de meest klimaatvervuilende manier van energieopwekking. Is het kabinet daarom van mening dat er alternatieven zijn voor de bouw van een kolencentrale in Nederland? Kan het kabinet uiteenzetten welke dat zijn, of indien het kabinet geen alternatieven ziet waarom niet? Is het kabinet van mening dat kolencentrales van groot belang zijn voor Nederland? Zo ja, in welke zin dan?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de ChristenUnie

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar de vormgeving van de nieuwe subsidieregeling duurzame energie (SDE+). In het verleden is voorgekomen dat subsidie werd toegewezen aan een project maar dat het project uiteindelijk niet gerealiseerd werd. Keert subsidie die niet wordt benut terug naar het budget van de SDE voor andere projecten? Hoe wordt in de criteria rekening gehouden met de realisatiekansen van projecten?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar de status van de energiesector als topgebied. Welke vormen van duurzame innovatie en realisatie passen binnen dit topgebied? Vindt het kabinet dat ook wind op zee bij dit topgebied zou moeten horen? Op welke manier wil het kabinet stimuleren dat de Nederlandse offshore sector een leidende mondiale positie inneemt? Wat is de ambitie van het kabinet in realisatie van wind op zee in de Noordzee?

De leden van de ChristenUnie-fractie wijzen op de uitgebreide, kostenintensieve en langdurige projectontwikkeling van wind op zee. De leden van de ChristenUnie-fractie menen dat de investeringszekerheid er niet beter op is geworden voor de windsector in het afgelopen jaar. Realisatie van wind op zee in 2020 vraagt immers actie in 2011. Hoe wil het kabinet langjarige zekerheid bieden om realisatie van wind op zee van de grond te krijgen? Kan het kabinet voorafgaand aan het verzamel algemeen overleg Energie op 30 maart 2011 met een reactie komen op de aanbevelingen uit het rapport van de Taskforce Windenergie op Zee? Zal de beoogde Concessiewet voor een derde ronde worden ingediend zodat vanaf 2012 concrete investeringsplannen kunnen worden uitgevoerd? Kan het kabinet

op korte termijn een beslissing nemen over de verantwoordelijkheden van de marktpartijen respectievelijk van TenneT inzake de aanleg van een «Net op Zee»?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar een reactie van de minister op de «Roadmap for moving to a low-carbon economy in 2050» van de Europese Commissie. Wat vindt het kabinet van de oproep aan de Europese Unie van een zestal Europese energiebedrijven de CO₂-reductiedoelstelling in 2020 te verhogen naar 25%?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdD

Inzake de reactie op het verzoek van de commissie over de uitkomsten van het gesprek met partijen die betrokken zijn bij het windpark Noordoostpolder (Kamerstuk 31 239, nr. 104) van 21 februari 2011 stellen de leden van de PvdD-fractie de volgende vragen.

De leden van de PvdD-fractie hechten belang aan de transitie naar een duurzame energievoorziening. Windenergie op zee zou daar een rol in kunnen spelen wanneer dit geen onaanvaardbare gevolgen voor het zeeleven met zich meebrengt. De leden van de PvdD-fractie krijgen graag inzicht in de onderzoeken die momenteel worden gedaan naar de gevolgen van onderwatergeluid voor vissen en zeezoogdieren. Ook willen de leden van de PvdD-fractie wijzen op het rapport van de Taskforce Windenergie op Zee van mei 2010. Kan het kabinet voorafgaand aan het verzamel algemeen overleg op 30 maart een schriftelijke reactie geven op de aanbevelingen uit het rapport van de Taskforce Windenergie op Zee van mei 2010? Kan het kabinet hierbij per aanbeveling toelichten hoe het kabinet deze tot uitvoering gaat brengen en wanneer, danwel toelichten om welke reden het kabinet deze niet uitvoert en wat in dat geval het alternatief is en waarom dit alternatief beter is?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SGP

Inzake de reactie op verzoek van de commissie over de uitkomsten van het gesprek met partijen die betrokken zijn bij het windpark Noordoostpolder (Kamerstuk 31 239, nr. 104) van 21 februari 2011 stellen de leden van de SGP-fractie de volgende vragen.

In de brief wordt toegelicht dat het gemeentebestuur van Urk tot 27 januari jongstleden alleen tegen het windpark is geweest en dat het pas tijdens het overleg op deze datum te kennen heeft gegeven dat het mee wil denken over de vormgeving van het windpark. De leden van de SGP-fractie hebben vanuit Urk echter andere signalen gekregen en vragen het kabinet zijn stellingname te onderbouwen.

In dezelfde brief wordt aangegeven dat het door Urk, Dronten en Lelystad aangedragen alternatief niet aan de orde is omdat Vattenfall-NUON een verzoek heeft ingediend voor vervanging en opschaling van windmolens op de IJsselmeerdijk. Kan het kabinet toelichten welke voornemens Vattenfall-NUON concreet heeft? Dat Vattenfall-NUON de windmolens op de IJsselmeerdijk wil vervangen en opschalen, wil immers nog niet zeggen dat er geen ruimte is voor eventuele plaatsing van extra windmolens (alternatief Urk, Dronten en Lelystad). Is het kabinet bereid eventueel beschikbare ruimte voor verplaatsing van windmolens van noordelijk naar zuidelijk Flevoland te benutten?

Het bedrijfsleven van Flevoland heeft aan de bel getrokken over mogelijke belemmering van geplande bedrijfsontwikkeling door de plaatsing van een tiental windmolens langs de Zuidermeerdijk. Het gebied tussen Urk en de Ketelbrug is door zowel de gemeente Noordoostpolder als de

gemeente Urk aangewezen als zone voor economische ontwikkeling. Daarbij worden de aanleg van een buitendijkse maritieme werkhaven en de ontwikkeling van industrieterreinen in het achterland beoogd. Het bedrijfsleven vreest dat de plaatsing van een tiental windmolens in deze zone de geplande bedrijfsontwikkeling in de weg zit. De leden van de SGP-fractie hebben daarom een tweetal vragen. Kan het kabinet garanderen dat de voorgenomen plaatsing van windmolens langs de Zuidermeerdijk toekomstige bedrijfsontwikkeling niet belemmert? Is het kabinet bereid in het Rijksinpassingsplan op te nemen dat de plaatsing van windmolens langs de Zuidermeerdijk zo moet worden vormgegeven dat het toekomstige bedrijfsontwikkeling niet belemmert?

Kernenergie

Kamerstuk 32 645, nr. 1

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

Wat betreft de brief over de randvoorwaarden voor de bouw van nieuwe kerncentrales (Kamerstuk 32 645, nr.1) van 11 februari 2011 hebben de leden van de PvdA-fractie de volgende vragen.

Hoe wil het kabinet de verdere gedetailleerde invulling van de randvoorwaarden vormgeven? Kan het kabinet toelichten op welke punten en in welk stadium de Tweede Kamer hier inspraak op heeft?

Op pagina 4 wordt vereist dat een kerncentrale voldoet aan de laatste stand der techniek: «Thans betreft dat de derdegeneratiereactoren». Daaronder wordt een reeks aan veiligheidseisen aan nieuwe reactoren opgesomd. Er zijn echter diverse derdegeneratiereactoren die op dit moment alleen in aanbouw zijn en nog niet in bedrijf (European Pressurized Reactor, AP1000). Hoe denkt het kabinet te kunnen controleren of een bepaald reactorontwerp aan de gestelde veiligheidseisen voldoet als er nog geen operationele ervaring is met een dergelijk ontwerp? Zal het kabinet onafhankelijk onderzoek naar deze veiligheidsclaims eisen van de vergunningaanvragen of is documentatie van de fabrikant van een kerncentrale voldoende?

Op pagina 4, punt 3c, stelt het kabinet dat bij een ongeval zonder kernsmelt er «geen radiologische gevolgen» mogen zijn voor de omgeving. Bedoelt zij hiermee dat er bij een ongeval zonder kernsmelt geen radioactieve lozingen mogen plaatsvinden?

Op pagina 4, punt 3d wordt gesproken van «beperkt gebied», «onmiddellijke nabijheid» en «beperkte tijd» waarin beschermingsmaatregelen nodig zijn na een kernsmelt. Kan het kabinet in detail uiteenzetten wat wordt bedoeld met «beperkt gebied» en «beperkte tijd»? Zo nee, wanneer en hoe is het kabinet van plan dit te definiëren?

Op pagina 4, punt 3e wordt vereist dat een kerncentrale bestand is tegen een aanslag met een verkeersvliegtuig. Waarom is alleen dit specifieke dreigingsbeeld als aparte randvoorwaarde opgenomen en niet bijvoorbeeld een digitale aanval met een computervirus of moedwillige sabotage binnen in de kerncentrale? Kan het kabinet een overzicht geven van alle mogelijk dreigingsbeelden? Is zij bereid voor al deze dreigingsbeelden een specifieke randvoorwaarde op te nemen? Waarom wel of niet?

Kan het kabinet in detail toelichten wat op pagina 4 bij punt 3f wordt bedoeld met «lange responstijd»? Zo nee, wanneer en hoe is het kabinet van plan dit te definiëren?

Het kabinet spreekt op pagina 5 het voornemen uit de mogelijkheid en wenselijkheid van het afgeven van een vergunning voor een bepaalde tijd te gaan onderzoeken. Wanneer zal dit onderzoek worden uitgevoerd en welke criteria worden meegenomen in de overweging? Hoe is dit in andere Europese landen geregeld? Kan het kabinet een overzicht geven van alle Europese landen met kerncentrales?

Op pagina 9 stelt het kabinet dat de restfractie van verrijking op milieuverantwoorde wijze moet worden beheerd. Hoe gaat het kabinet garanderen dat dit daadwerkelijk gebeurt? Welke instrumenten heeft het kabinet in handen om dit te kunnen handhaven? Betekent dit in de praktijk dat verarmd uranium van verrijking niet naar Rusland mag worden vervoerd als hergebruik niet gegarandeerd is? Zo nee, waarom niet? Deelt het kabinet de mening dat dit ook zou moeten gelden voor opgewerkt uranium aangezien dit een vergelijkbare materiaalstroom betreft? Zo nee, waarom zou voor deze materiaalstroom een uitzondering moeten worden gemaakt.

Op pagina 14 geeft het kabinet aan een vergunningaanvraag voor een kerncentrale in een jaar te kunnen beoordelen; tussen eind 2012 en begin 2014. Kan het kabinet een overzicht geven van de duur van de vergunningprocedure in andere westerse landen waar de bouw van nieuwe kerncentrales aan de orde is (Finland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Canada)? Op welke manier gaat het kabinet garanderen dat kwaliteit van de beoordeling van de vergunningaanvraag niet lijdt onder tijdsdruk indien het kabinet de procedure nog deze kabinetsperiode wil afronden?

Is het kabinet het met de leden van de PvdA-fractie eens dat het een vorm van verantwoord en transparant bestuur is om voorafgaand aan de eventuele afgifte van een vergunning de locatie van de eindberging uit te kiezen zodat duidelijk is waar het afval van de eventuele nieuwe centrale wordt opgeslagen?

De winning van uranium vindt lang niet altijd op een duurzame manier plaats. Is het kabinet het met de leden van de PvdA-fractie eens, dat in navolging van duurzaamheidscriteria voor biomassa en steeds meer transparantie wat betreft de herkomst van kolen, ook duurzaamheidscriteria voor uranium moeten worden opgesteld? Zo nee, waarom niet? Het Britse randvoorwaardendocument (Health and Safety Executive, Safety Assessment Principles for Nuclear Facilities, 2006 Edition, Revision 1) bevat een uitgebreide set randvoorwaarden voor «safety cases». Kan het kabinet toelichten waarom dergelijk criteria over het beoordelen van de veiligheid niet zijn opgenomen in de Nederlandse randvoorwaarden-brief? Is het kabinet voornemens randvoorwaarden voor het beoordelen van de veiligheid van een kerncentrale op te stellen of zijn deze al opgesteld? Zo ja, in welke documenten zijn deze randvoorwaarden terug te vinden en wanneer krijgt de Tweede Kamer de gelegenheid hier goedkeuring aan te verlenen?

Het Britse randvoorwaardendocument bevat een uitgebreide set «Engineering Principles» bestaande uit meer dan 150 technische randvoorwaarden waar een kerncentraalontwerp aan moet voldoen. In het Nederlandse randvoorwaardendocument staan er tot nu toe zeven opgesomd (a-g op pagina 4). Kan het kabinet uitleggen of er nog additionele technische randvoorwaarden voor nieuwe Nederlandse kerncentrales zullen worden opgesteld of al opgesteld zijn? Zo ja, waar zijn deze randvoorwaarden te vinden en wanneer krijgt de Tweede Kamer de gelegenheid hier goedkeuring aan te verlenen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De leden van de CDA-fractie hebben met warme belangstelling kennisgenomen van de brief over randvoorwaarden voor de bouw van nieuwe kerncentrales. Dit in de eerste plaats omdat het kabinet hierin duidelijk aangeeft hoe zij kernenergie in het bredere energiebeleid ziet. In de ogen van de leden van de CDA-fractie is kernenergie een onmisbare schakel in de transitie naar een duurzame, betaalbare en betrouwbare energievoorziening. De huidige situatie maakt eens te meer duidelijk hoe belangrijk het is dat onze samenleving deze transitie, weg van fossiele energiebronnen, gaat maken. Wel is het voor de genoemde leden van groot

belang dat aan een aantal randvoorwaarden is voldaan, welke door het kabinet goed zijn neergezet in deze brief. De leden van de CDA-fractie merken op dat deze randvoorwaarden een voortzetting zijn van een eerder door het CDA ingezette lijn, hetgeen deze leden vrolijk stemt. Voorts zijn de leden van de CDA-fractie van mening dat dit in lijn is met Europese afspraken en internationale convenanten en wet- en regelgeving en dat deze de steun van de lokale en regionale omgeving genieten. Kan het kabinet dit bevestigen?

Op deze plek willen de leden van de CDA-fractie nog wel benadrukken dat zij van dit kabinet verwachten dat ze zich onverminderd inzet – in Nederland maar ook in diverse internationale gremia – om ook voor de ongeveer 5% gebruikte splijfstofelementen die na het opwerken niet opnieuw tot kernbrandstof kunnen worden verwerkt een oplossing – anders dan het opslaan er van – te vinden. De leden van de CDA-fractie vragen om een reactie.

Voorts verzoeken de leden van de CDA-fractie het kabinet om toe te lichten – naar aanleiding van vragen van genoemde leden hierover tijdens het algemeen overleg Energie van 1 februari 2011 – wat de stand van zaken is omtrent de PALLAS hoge flux reactor en het OYSTER-project. Welke stappen zijn gezet en wat is de planning de komende tijd?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

Het kabinet kiest voor het concurrerend maken van duurzame energie en het bieden van ruimte voor kernenergie. Is het kabinet het met de leden van de SP-fractie eens dat de komst van nieuwe kerncentrales juist de ontwikkeling van duurzame energie in de weg zit doordat duurzame energie om een aanvulling van flexibel vermogen vraagt, en kerncentrales juist monotoon op vol vermogen draaien? Zo ja, welke aanvullende randvoorwaarden is het kabinet van plan aan kerncentrales te stellen zodat zij de pieken en dalen in het net als gevolg van een toenemend aandeel duurzame productie opgevangen worden, zodat duurzame energie ook daadwerkelijk concurrerend op grote schaal kan worden geproduceerd?

Het kabinet stelt dat kernenergie schoon is. Welke definitie van «schoon» hanteert het kabinet? Heeft het woord «schoon» in de opmerking van het kabinet alleen betrekking op de uiteindelijke energie, of heeft dit ook betrekking op het afval dat bij de productie van kernenergie vrijkomt? Zo ja, is het kabinet van mening dat materie gelijktijdig zowel «schoon» als «besmet» kan zijn?

Het kabinet stelt dat kerncentrales bijdragen aan de energieleveringszekerheid. Is het kabinet het met de leden van de SP-fractie eens dat onze nationale voorraden gas, wind en zon onnoemelijk veel groter zijn dan onze ontginbare hoeveelheden uranium? Zo ja, onderschrijft het kabinet daarmee dat energieproductie op basis van gas, wind en zon verreweg meer leveringszekerheid geeft dan nucleair?

Het kabinet stelt dat één of meer nieuwe kerncentrales hoogwaardige banen en kennis opleveren. Doelt het kabinet hiermee op de bouw van de centrale(s), op de periode dat de centrale in bedrijf is, op de ontmanteling of op de komende duizenden jaren waarin het afval nauwelijktend in de gaten moet worden gehouden? Klopt het dat bij de bouw van één of meerdere kerncentrales de kennis en de banen juist uit het buitenland zullen moeten komen omdat zich daar de ervaring en de kennis bevindt? Hoeveel banen zijn er gemoeid met de bedrijfsvoering van een kerncentrale? Hoe verhouden deze zich per kilowattuur vergeleken met andere productiemogelijkheden? Deelt het kabinet de inschatting van de leden van de SP-fractie dat het voor ons land kansrijker is om met kennis over duurzame energie te concurreren met het buitenland dan met kennis over

kernenergie, aangezien onze nucleaire productie verwaarloosbaar is ten opzichte van het buitenland?

Is het kabinet bereid om aanvullende voorwaarden te stellen aan het nuttig gebruik van restwarmte, zoals een rendementseis? Is het kabinet bereid om aanvullende voorwaarden te stellen aan de locatie in relatie met het net, zodat de samenleving niet met onnodig hoge kosten wordt geconfronteerd als gevolg van voor de centrale noodzakelijke investeringen in de infrastructuur? Met welke kosten zullen naar inschatting van het kabinet de netbeheerder(s) worden geconfronteerd wanneer zij een of meerdere centrales moeten aansluiten? Welke gevolgen heeft dit voor het transporttarief van de kleinverbruiker?

Het kabinet geeft aan dat partitioning en transmutatie (P&T) in de toekomst de levensduur van het kernafval zouden kunnen verkorten. Deelt het kabinet de mening dat indien deze technologie ooit commercieel beschikbaar komt, dit ook op het bestaande kernafval moet worden toegepast? Is het kabinet op de hoogte van het feit dat P&T niet meer toe te passen is op verglaasd afval na opwerking? Concludeert het kabinet daaruit dat door opwerking van kernafval en daarbij komende verglazing van het afval de toepassing van P&T in de toekomst niet meer mogelijk is? Zo nee, kan het kabinet dan toelichten hoe P&T na opwerking toch mogelijk zou zijn? Zo ja, deelt het kabinet dan de mening van de leden van de SP-fractie dat het wenselijk is opgebrande brandstof voorlopig niet op te werken? Is het kabinet bereid een exploitant van een kerncentrale te verplichten tot directe opslag in plaats van opwerking? Zo nee, waarom niet?

De vergunninghouder evalueert iedere tien jaar de zogenaamde back-end strategie, het Rijk doet dat iedere 20 jaar, terwijl opwerkingscontracten voor 30 jaar worden afgesloten. Waarom heeft het kabinet er niet voor gekozen de evaluatie van de back-end strategie door de overheid en de opwerkingscontracten iedere tien jaar te vernieuwen, in plaats van iedere 20 en 30 jaar? Hoe kan het kabinet garanderen dat een exploitant binnen afzienbare tijd de overstap van opwerking naar directe opslag kan maken als dat door de politiek gewenst wordt? Acht het kabinet het mogelijk dat de exploitant opwerkingscontracten die 30 jaar geldig zijn tussentijds kan verbreken? Zo nee, waarom wordt dan iedere 10 jaar een evaluatie van de back-end strategie vereist?

Acht het kabinet het wijs om vergunningen voor de bouw van kerncentrales af te geven alvorens het een idee heeft wat er uiteindelijk met het afval moet gebeuren? Aangezien het kabinet nog geen programma heeft voor de eindberging van radioactief afval, weet het dan wel al welke kosten er aan deze eindberging verbonden zijn? Zo nee, geeft dit dan geen onduidelijkheid over de uiteindelijke kilowattuurprijs (kWh-prijs) van nucleaire stroom?

Worden alle kosten van de bouw, productie, ontmanteling, en de berging van het afval uiteindelijk in de kWh-prijs verdisconteerd? Of zijn er ook onzichtbare kosten die op een andere wijze worden betaald?

Het kabinet stelt als randvoorwaarde dat direct na het einde van de bedrijfsvoering van de kerncentrale de ontmanteling moet worden aangevangen. Onderschrijft het kabinet dat het nadeel van deze vorm van ontmanteling is dat het om uiterst hoogradioactieve materialen gaat die extreme veiligheidseisen nodig maken? Zo ja, wat is de overweging om hier voor te kiezen, in plaats van voor een afkoelingsperiode zodat de straling kan afnemen alvorens er wordt ontmanteld, zoals in de SAFSTOR-methode?

Het kabinet stelt dat de vergunninghouder met de Centrale Organisatie Voor Radioactief Afval (COVRA) afspraken moet maken over opslagcapaciteit voor het radioactieve afval. Geldt dit ook voor het ontmantelingsafval? Dit betreft immers grote volumes aan radioactief beton en staal waarvoor een geschikte opslag beschikbaar moet zijn op het moment dat de kerncentrale ontmantelt gaat worden.

Sluit het kabinet uit dat de Nederlandse overheid een rol zal spelen in het dekken van de kosten voor de bouw en/of ontmanteling van de kerncentrales? Zo nee, kan hierop een toelichting worden geven? Is het in het geval dat het Rijk op geen enkele wijze financieel bijdraagt of op geen enkele manier een garantstelling doet het voor een private onderneming mogelijk om een businesscase voor de bouw van een kerncentrale rond te krijgen?

Het kabinet stelt dat de vergunninghouder van een kerncentrale persoonlijk is. Wat heeft dit voor gevolgen voor eventuele overnames van energiebedrijven die een vergunningprocedure zijn gestart of een kerncentrale exploiteren? Kan een vergunning worden overgedragen aan een andere partij tijdens exploitatie van de kerncentrale?

Het kabinet spreekt over «aanvullende eisen ten aanzien van het type aandeelhouderschap». Welke aanvullende eisen heeft het kabinet in gedachten? Is het kabinet van plan in de geest van de motie van het lid Van Gent (Kamerstuk 28 982, nr. 78) te vereisen dat het juridisch en economisch eigendom van een kerncentrale (deels) in overheidshanden blijft? Zo ja, welk deel? Zo nee, waarom niet? Is het kabinet dan voornemens te vereisen dat het juridisch en economisch eigendom van een kerncentrale in Nederlandse handen blijft? Zo nee, waarom niet?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van D66

De leden van de D66-fractie vragen wat precies verstaan wordt onder het begrip «onacceptabel» in relatie tot het aquatisch milieu. Kan het kabinet nader definiëren welke invloed op de omgeving van een nieuwe centrale acceptabel is, bijvoorbeeld als het gaat om opwarming in de directe omgeving door het onttrekken van koelwater uit het aquatisch milieu? Wordt er ten aanzien van de drie mogelijke locaties voor nieuwe kerncentrales uit het Structuurschema Elektriciteitsvoorziening (SEV) een onderzoek gedaan naar de gezamenlijke invloed van koelwatergebruik van de verschillende aanwezige installaties?

De leden van de D66-fractie vragen aan welke orde van grootte gedacht wordt bij een mogelijk kernsmeltongeval. Kan het kabinet bijvoorbeeld aanduiden of de verwachte schade bij zo'n ongeluk in de honderden miljoenen euro's, miljarden euro's of tientallen miljarden euro's loopt? Kan het kabinet toelichten aan welke voorzieningen gedacht wordt «die voorkomen dat bij kernsmelt-ongevallen de kern buiten de omhulling (containment) terechtkomt»? Zijn dergelijke voorzieningen 100% veilig (fail-safe)?

De leden van de D66-fractie constateren dat het kabinet als voorwaarde aan een nieuwe kerncentrale stelt dat «het optreden van een ongeval zonder kernsmelt geen radiologische gevolgen heeft voor de omgeving». De leden van de D66-fractie vragen of hierbij impliciet wordt uitgegaan van een kans van 1/1 000 000 op een ongeluk dat wel dergelijke gevolgen heeft, in lijn met de eerdere benoemde kans op een kernsmeltongeval. De leden van de D66-fractie lezen dat het kabinet als voorwaarde aan een nieuwe kerncentrale stelt dat «de omhulling (containment) is bestand tegen hoge overdruk van binnenuit en tegen een ongeval met een verkeersvliegtuig van buitenaf». Biedt dit ook voldoende waarborg tegen een eventuele aanslag met bijvoorbeeld een raketaanval, zo vragen deze leden.

De leden van de D66-fractie lezen dat het kabinet uiterlijk in 2014 een programma zal afronden dat ingaat op de te nemen stappen om te komen tot een eindbestemming voor het radioactief afval. Waarom kiest het kabinet ervoor om al vergunningen te verlenen voordat dit programma afgerond is? Kan het kabinet toelichten hoe de kosten voor ontmanteling van kerncentrales, de tijdelijke berging en de eindberging van radioactief afval in rekening worden gebracht bij de exploitant van een eventuele nieuwe kerncentrale? Kan het kabinet expliciet uiteenzetten welke kosten

in verband met de vergunningverlening en het programma met betrekking tot eindberging van radioactief afval gemaakt zullen worden tussen nu en 2014 en hoe deze in de begrotingsstukken vermeld zullen worden? Kan het kabinet bevestigen dat het principe dat de vervuiler betaalt ook in de praktijk gebracht wordt met de eindberging en uiteenzetten hoe dit wordt vormgegeven op de lange termijn?

De leden van de D66-fractie vragen hoe alle door de Staat te dekken risico's in verband met de aanleg van nieuwe kerncentrales in de financiële verantwoording worden opgenomen. Wordt hier apart bij stilgestaan in de begrotingstukken en de miljoenennota? Worden er bedragen op de Rijksbegroting gereserveerd voor het afdekken van eventuele risico's verbonden met de aanleg van nieuwe kerncentrales? De leden van de D66-fractie vragen voorts of de exploitant van een kerncentrale zelf de beveiligingskosten voor het transporteren van splijtstof of kernafval draagt. Kan het kabinet toezeggen om alle financiële consequenties voor de Rijksbegroting verbonden met de vergunning en eventuele aanleg van nieuwe kerncentrales in de vorm van een specifiek overzicht of verdiepingshoofdstuk weer te geven?

De leden van de D66-fractie vragen of het kabinet de aanleg van kerncentrales rekent tot het nationaal belang. Zo ja, kan het kabinet toelichten waar dat nationale belang uit voortvloeit? Hoe gaat het kabinet om met de aanwezigheid of afwezigheid van lokaal draagvlak voor de aanleg van een centrale?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks

De leden van de GroenLinks-fractie vinden het opvallend dat de brief van het kabinet een nogal kort en algemeen gesteld document is. Slechts 17 pagina's, terwijl in andere landen vuistdikke documenten met randvoorwaarden voor nieuwe kerncentrales zijn geschreven die ook door de nationale parlementen zijn beoordeeld. Hoe ziet het kabinet deze randvoorwaardenbrief in vergelijking met dergelijke documenten elders in de Europese Unie?

Wat betreft de problematiek van het afval is deze brief onvoldoende voor de leden van de GroenLinks-fractie. Het kabinet komt niet verder dan de volgende uitermate vage toezegging: «Uiterlijk in 2014 zal ik een programma afronden dat ingaat op de te nemen stappen om te komen tot een eindbestemming voor het radioactief afval». De leden van de GroenLinks-fractie willen graag een nadere toelichting van het kabinet over de inhoud en de doelstellingen van het programma dat het kabinet in 2014 wil afronden.

Op de eerste pagina van de brief schrijft het kabinet «kernenergie is schoon». De Reclame Code Commissie heeft het bedrijf Atoomstroom verboden het woord «schoon» te gebruiken in reclame-uitingen omdat kernenergie volgens deze onafhankelijke commissie niet schoon is. Kan het kabinet toelichten wat de definitie van het woord «schoon» is in relatie tot kernenergie en waarom het kabinet de radioactieve vervuiling veroorzaakt tijdens de gehele keten van kernenergie daarin niet meeneemt?

Op pagina 4 en 5 legt het kabinet uit dat iedere tien jaar een evaluatie van de veiligheidssituatie plaatsvindt. De leden van de GroenLinks-fractie vinden het dan ook logisch een vergunning voor een kerncentrale voor een periode van tien jaar af te geven zodat indien de veiligheid van de kerncentrale niet in orde is de vergunning na tien jaar kan worden ingetrokken. Kan het kabinet toelichten wat het verstaat onder «bepaalde duur» (pagina 5) en of het afgeven van een vergunning voor tien jaar één van de overwegingen is?

Daarnaast willen de leden van de GroenLinks-fractie graag weten wat het kabinet verstaat onder «een beperkt gebied» en «een beperkte tijd».

Immers, een oppervlakte zo groot als Nederland en een periode van 100 000 jaar zou je (op wereldschaal en in de tijd) als een «beperkt gebied» en een «beperkte tijd» kunnen aanduiden.

De leden van de GroenLinks-fractie zijn van mening dat er voldoende redenen zijn om de het kernafvalbeleid uit 2002 te herzien nu er veel grotere hoeveelheden kernafval geproduceerd gaan worden. Een tweede kerncentrale wordt namelijk vijf keer zo groot als de huidige kerncentrale in Borssele en produceert straks vijf keer zoveel kernafval. Eerder gaf het kabinet ook aan dat de kernafvalsituatie in Nederland zou veranderen zodra er meer reactoren bij zouden komen (Kamerstuk 22 112, nr. 1108): «Het enige belang dat daarom voor Nederland op het spel staat is dat het niet gedwongen moet worden om in een eerder stadium een eindberging te realiseren. Hierbij zij opgemerkt dat deze situatie wel enigszins verandert indien de Nederlandse nucleaire sector wordt uitgebreid (er wordt dan meer afval geproduceerd en het moment dat een eindberging economisch haalbaar is, komt dan dichterbij), maar op dit moment zijn nog geen daadwerkelijke vergunningsaanvragen voor nieuwe reactoren gedaan. Kan het kabinet toelichten waarom het van mening is veranderd en nu geen reden ziet om het kernafvalbeleid te herzien als er extra kerncentrales in Nederland gebouwd gaan worden?

Op pagina 5 stelt de minister van EL&I dat geologische eindberging kan garanderen dat het afval op de lange termijn buiten de levensruimte van mens en milieu blijft en dat het onderzoek van de Commissie Opberging Radioactief Afval (CORA) heeft aangetoond dat terugneembare eindberging van hoogradioactief afval in de diepe ondergrond op een veilige wijze mogelijk is. Dit is onjuist. De commissie CORA heeft slechts aangetoond dat ondergrondse opslag in klei of zout «technisch uitvoerbaar» is. Kan het kabinet toelichten waar in de CORA-studies te vinden is dat «terugneembare eindberging van hoogradioactief afval in de diepe ondergrond op een veilige wijze mogelijk is»?

Ondergrondse eindberging wordt nog nergens ter wereld toegepast en de veiligheid is niet bewezen. Wel worden er talloze wetenschappelijk onderzoeken uitgevoerd naar de mogelijkheid van ondergrondse kernafvalopslag, bijvoorbeeld in het Belgische Mol. Kan het kabinet toelichten wat de stand van zaken van dit onderzoek in België is en op welke termijn dit onderzoek afgerond is en het eerste vat met Belgisch kernafval de grond in gaat?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn van mening dat het onethisch is afval te produceren wanneer nog niet bewezen is dat het op een veilige manier verwerkt of opgeslagen kan worden. Daarom zou er ook geen vergunning voor een kerncentrale afgegeven moeten worden zolang niet duidelijk is waar en hoe het afval opgeslagen gaat worden. Kan het kabinet toelichten waarom er tot 2014 wordt gewacht met het nemen van stappen om te komen tot een eindbestemming voor het radioactief afval? Kan het kabinet toelichten wat er tot 2014 precies onderzocht gaat worden? Is het kabinet van plan een ondergronds laboratorium te bouwen net als in België of in samenwerking met België?

Hoeveel geld gaat er jaarlijks tot 2014 uitgegeven worden aan onderzoek naar eindberging? Hoe verhoudt dit bedrag zich tot onderzoeksgeld dat in andere landen jaarlijks wordt uitgegeven aan onderzoek naar eindberging? Hoeveel geld heeft Finland besteed aan het ontwikkelen van een eindbergingsontwerp in graniet? Hoeveel geld geeft België jaarlijks uit aan onderzoek naar eindberging in Mol?

Het kabinet concludeert op pagina 6 dat radioactief afval een maatschappelijk gevoelig onderwerp is. Begin dit jaar werd uit een brief van het Inter Provinciaal Overleg (IPO) duidelijk dat geen enkele Nederlandse provincie kernafval in de bodem wil opslaan. Hoe denkt het kabinet draagvlak in de provincies te gaan creëren? Hoe kan het kabinet garanderen dat over 100 jaar, als een eindberging daadwerkelijk gebouwd moet worden, er dan wel draagvlak is in de provincies? Zou het niet logischer zijn eerst het

draagvlak voor kernafvalopslag te creëren en vervolgens pas een beslissing te nemen over het vergunnen van een tweede kerncentrale? Onderschrijft het kabinet de conclusie van bodemonderzoeksbureau T&A Survey dat in de aangewezen vier regio's in Nederland de kleilaag voldoet aan de door CORA genoemde criteria voor Boomse klei: 100 meter dikte, 500 meter diepte? Kan het kabinet toelichten welke van deze vier regio's volgens het kabinet het meest geschikt is voor eindberging van kernafval? Zo nee, kan het kabinet toelichten of bepaalde regio's al afvallen en zo ja, waarom?

Wordt naast eindberging in Boomse klei ook eindberging in zoutkoepels nog steeds overwogen?

Waarom wordt het derde Onderzoeksprogramma Eindberging Radioactief Afval (OPERA) alleen door het bedrijfsleven gesteund «op basis van vrijwilligheid»? Het principe moet zijn: de vervuiler betaalt. Dit zou niet vrijwillig moeten zijn maar een verplichting voor de vervuiler.

Op pagina 12 schrijft het kabinet dat de subsidiëring vanuit het ministerie van EL&I van de onderzoeksactiviteiten bij NRG (Nuclear Research and consultancy Group) in Petten worden voortgezet. Hoe hoog is de subsidiëring van NRG? Om welk jaarlijks bedrag gaat dit? Staat dit niet haaks op de opmerking dat NRG zelf een sluitende business-case moet regelen voor PALLAS? Hoeveel subsidie wordt jaarlijks uitgetrokken voor onderzoek op het gebied van duurzame energie?

Kan het kabinet toelichten wat de kosten zijn van het uitrusten van de Kernfysische Dienst (KFD) en andere betrokken diensten voor het monitoren en beoordelen van voorgeschreven veiligheidseisen en andere voorschriften gerelateerd aan de bouw en exploitatie van een tweede kerncentrale?

Het kabinet stelt op pagina 15: «Zoals eerder aangegeven is de elektriciteitsmarkt geliberaliseerd, wat onder andere inhoudt dat de Rijksoverheid niet investeert in elektriciteitsproductie». Geldt dit ook voor lagere overheden zoals de provincies en gemeentes? Vindt het kabinet het een taak van lagere overheden om in een geliberaliseerde elektriciteitsmarkt te investeren in elektriciteitsproductie?

Op pagina 16 valt te lezen: «De vergunninghouder betaalt jaarlijks aan de Staat een vergoeding voor de het feit dat de Staat garant staat. De hoogte van de vergoeding moet een adequate weerspiegeling zijn van het risico dat de overheid loopt en deze wordt jaarlijks bezien.» Hoe hoog is de vergoeding die de vergunninghouder van kerncentrale Borssele jaarlijks betaalt voor de garantie? Hoe hoog zal die vergoeding zijn voor een tweede kerncentrale? Hoe verhoudt dit bedrag zich tot een premie die zou moeten worden betaald aan een verzekeringsmaatschappij voor de dekking van een vergelijkbaar schadebedrag? Waarom wordt een vergunninghouder niet gevraagd een verzekering af te sluiten met behulp van een verzekering, bankgarantie, onderpand of andere voorziening die evenveel waarborgen biedt, zoals bij de ontmantelingskosten ook vereist wordt?

Kan het kabinet toelichten waarom de kosten voor ongevallenbestrijding en beveiligingsmaatregelen niet door de exploitant worden gedragen zoals bijvoorbeeld bij voetbalwedstrijden gebruikelijk is? Deze kosten zijn voor kerncentrales immers buitenproportioneel.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de Christenunie

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen hoe het kabinet wil voorkomen dat de komst van nieuwe kerncentrales de ontwikkeling en realisatie van hernieuwbare energie in de weg staat. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen daarbij naar de mate van flexibiliteit van kerncentrales. Hoe wil het kabinet de doelstelling van 20% duurzame elektriciteit in 2020 halen in combinatie met de inflexibele kerncentrales?

Veel basislastvermogen zoals kolen- en kerncentrales past niet naast flexibele energiebronnen. Volgens de nucleaire industrie zouden nieuwe kerncentrales wel flexibel kunnen opereren. Kan het kabinet toelichten waarom er geen flexibiliteitseisen worden gesteld aan nieuwe kerncentrales?

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben enkele vragen over het randvoorwaardendocument voor de bouw van nieuwe kerncentrales. In andere landen zijn voorbeelden van vuistdikke documenten met randvoorwaarden, terwijl het Nederlandse document 17 pagina's telt. Ook deze documenten zijn door nationale parlementen beoordeeld. Kan het kabinet toelichten hoe alle randvoorwaarden voor kernenergie zorgvuldig zijn opgenomen in dit document?

De leden van de ChristenUnie-fractie spreken hun zorgen uit over de stappen die genomen worden met betrekking tot kernafval. Het kabinet meldt dat uiterlijk in 2014 duidelijk wordt welke stappen worden genomen tot een eindbestemming voor radioactief afval. Kan het kabinet toezeggen dat er pas over een vergunning wordt beslist als duidelijk is hoe het radioactief afval wordt verwerkt?

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen op pagina 4 dat het kabinet stelt dat een kerncentrale geen onacceptabele effecten voor het aquatisch milieu mag hebben. Wat verstaat het kabinet onder onacceptabele effecten? Kan het kabinet definiëren welke effecten wel acceptabel worden geacht?

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen dat een ongeval zonder kernsmelt geen radiologische gevolgen voor de omgeving mag hebben. Wat verstaat het kabinet onder «radiologische gevolgen»? Is het kabinet van mening dat lozingen van kleinere hoeveelheden radioactief materiaal geen radiologische gevolgen hebben? Hoe beziet het kabinet zogenaamde ontwerpgevallen waarbij geen kernsmelt optreedt, maar gepaard gaan met lozingen van radioactief materiaal?

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen op pagina 9 dat de herkomst van uranium traceerbaar moet zijn. Hoe wil het kabinet garanderen dat de exploitant deze informatie ook daadwerkelijk verschaft, ook al betreft het hier bedrijfsgevoelige informatie? Heeft de exploitant van een kerncentrale straks de plicht om deze gegevens openbaar te maken?

Ook stelt het kabinet op pagina 9 dat de milieubelasting van uraniummijnbouw nu en in de toekomst zoveel mogelijk moet worden geminimaliseerd. Hoe wil het kabinet deze eis handhaven? Acht het kabinet het hebben van een ISO-certificaat voldoende waarborg voor milieubewuste mijnbouw? Is het kabinet van plan hierop controle uit te oefenen?

Waarom kiest het kabinet er niet voor duurzaamheidscriteria voor uraniummijnbouw te ontwikkelen, zoals ook voor biomassa het geval is?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar een reactie van het kabinet over regionale discussies over eindbergingslocaties. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen bovendien naar een reactie van het kabinet op het onderzoek van T&A Survey naar kernafvalopslag in de Nederlandse bodem.

Gasopslag

Kamerstuk 31 510, nr. 44

Kamerstuk 28 982, nr. 116

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

Over de mogelijkheden van hergebruik en opslag van CO₂ in Noord-Nederland (Kamerstuk 31 510, nr. 44) van 15 februari 2011 mogelijkheden hebben de leden van de PvdA-fractie de volgende vragen.

In de brief van het vorige kabinet over de voorwaarden waaronder producenten vergunningen konden krijgen voor de bouw van nieuwe kolencentrales (Kamerstuk 29 023, nr. 77) staat op pagina 5 het volgende:

«Kolencentrales zijn uiteindelijk alleen nog maar acceptabel door een combinatie van een zo hoog mogelijk opwekrendement, de inzet van een substantieel deel biomassa, benutting van vrijkomende warmte en de toepassing van CO₂-afvang en ondergrondse opslag.» Daarnaast heeft de voormalige minister van Economische Zaken per brief (Kamerstuk 31 209, nr.11) het volgende gesteld: «Tegelijkertijd maak ik afspraken met exploitanten van nieuwe kolencentrales over een inspanningsverplichting om substantieel CO₂ te reduceren in de nieuwe kolencentrale of elders in het centralebestand van de betreffende exploitant, door ondermeer toepassing van Carbon Capture and Storage (CCS) en/of extra bijstook van biomassa. Dit in aanvulling op het Europese emissiehandels-systeem.» Nu het kabinet zelf heeft besloten om geen CO₂-opslag onder land toe te staan wordt het voor kolencentrales veel lastiger zo niet onmogelijk om grootschalig CCS toe te passen. Is het kabinet het met de leden van de PvdA-fractie eens dat dit de facto betekent dat zij om CO₂ te reduceren nog maar één optie over hebben, namelijk bij- en meestook van biomassa zoals het vorige kabinet ook stelde? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke wijze gaat het kabinet hier concreet vorm aan geven?

Wat betreft het kabinetsstandpunt inzake gasopslag Bergermeer (Kamerstuk 28 982, nr. 116) van 18 februari 2011 hebben de leden van de PvdA-fractie de volgende vragen.

Tijdens het rondetafelgesprek Gasopslag Bergermeer dat 9 februari 2011 heeft plaatsgevonden in de Tweede Kamer is de suggestie gedaan om een aanvullend, onafhankelijk schade-risico onderzoek te doen naar de gasopslag in de Bergermeer, om op die manier meer zicht te krijgen op de mogelijke veiligheidsrisico's op die specifieke plek. Is het kabinet bereid een dergelijk onderzoek zelf of door de initiatiefnemer te laten uitvoeren? Is het kabinet bereid een dergelijk onderzoek in samenspraak met de betrokken bezorgde partijen – in combinatie met de gemeente Bergen en Stichting Gasalarm2 – op te laten stellen en hen te betrekken bij de keuze van het onderzoeksbureau en de vraagstelling?

Is het kabinet bereid definitieve besluitvorming over de gasopslag in de Bergermeer uit te stellen totdat de uitkomsten van een dergelijk onderzoek bekend zijn? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke termijn denkt het kabinet dat een dergelijk onderzoek gereed kan zijn?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

Over de mogelijkheden van hergebruik en opslag van CO₂ in Noord-Nederland (Kamerstuk 31 510, nr. 44) van 15 februari 2011 mogelijkheden hebben de leden van de CDA-fractie de volgende vragen.

De minister van EL&I schrijft terecht dat hij geen maatregelen wil treffen die onnodige onrust veroorzaken bij bewoners indien er reële alternatieven beschikbaar zijn. De minister van EL&I schrijft dat hij op grond van de Mijnbouwwet verplicht is eventuele vergunningaanvragen voor CO₂-opslag op land in behandeling te nemen, maar geen ruimtelijke reservering voor een CCS-demonstratieproject op land zal treffen. De leden van de CDA-fractie vragen wat hiermee precies wordt bedoeld. Voorts wordt gesteld dat, als opslagcapaciteit onder zee toch ontrekend blijkt, de mogelijkheid van opslag onder land opnieuw zal worden bezien. De leden van de CDA-fractie merken op dat het kabinet zich baseert op het «Bouwstenenadvies» van Energie Beheer Nederland (EBN) en Gasunie, waarin twee scenario's worden beschreven. Genoemde leden verzoeken het kabinet nader toe te lichten hoe waarschijnlijk het kabinet beide scenario's acht. Wanneer worden deze scenario's herijkt?

De leden van de CDA-fractie vragen vervolgens wanneer het kabinet de dialoog met het noorden over de wijze waarop zou kunnen worden voortgebouwd op het Energieakkoord Noord-Nederland 2007 denkt af te ronden. Het kabinet zegt toe een aantal projectvoorstellen omtrent opslag

onder zee nader te bestuderen en te bekijken in hoeverre deze kunnen worden ondersteund. Wat is de stand van zaken in dezen?

Met betrekking tot het kabinetsstandpunt inzake gasopslag Bergermeer (Kamerstuk 28 982, nr. 116) van 18 februari 2011 stellen de leden van de CDA-fractie de volgende vragen.

Het kabinet onderstreept in de brief van 18 februari 2011 het nut en de noodzaak. Wat de leden van de CDA-fractie betreft is het een conditio sine qua non dat bij de gasopslag Bergermeer veiligheid is gewaarborgd. Bovendien moeten de betrokkenen worden meegenomen in het proces. Een ander belangrijk punt is de vraag wat er gebeurt indien er –onverhoopt – toch schade ontstaat door bevingen. Kan het kabinet de bestaande wettelijke regeling nader toelichten? Voorts schrijft de minister dat het bedrijf TAQA een convenant heeft gesloten met betrokken gemeenten, waarin aanvullende afspraken zijn gemaakt over hoe de schade op een adequate manier kan worden afgehandeld. Maar, zo schrijft de minister, «de onderhandelingen met Bergen zijn nog gaande.» De leden van de CDA-fractie vragen het kabinet dit nader toe te lichten: welke aanvullende afspraken zijn precies gemaakt en wat is de stand van zaken omtrent de onderhandelingen met Bergen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

Over de mogelijkheden van hergebruik en opslag van CO₂ in Noord-Nederland (Kamerstuk 31 510, nr. 44) van 15 februari 2011 mogelijkheden hebben de leden van de SP-fractie de volgende vragen.

De leden van de SP-fractie zien onder de huidige omstandigheden geen doorslaggevende voordelen van CO₂-reductie door afvang- en opslag, niet onder land en niet onder zee. De overwegingen die zij daarbij hebben zijn het feit dat de afvang van CO₂ heel veel energie en geld kost, terwijl energie uit fossiele bronnen en financiële middelen voor reductie beperkt zijn. De leden van de SP-fractie bepleiten dan ook een strategie waarbij niet-hernieuwbare energiebronnen zo optimaal mogelijk met een zo'n hoog mogelijk rendement worden toegepast, en de beschikbare financiële middelen beschikbaar worden gesteld aan energieproductieprocessen die zowel duurzaam als CO₂-reducerend zijn.

Het kabinet stelt dat alle alternatieven voor opslag van CO₂ ontoereikend zijn om een zodanige besparing te realiseren dat er van opslag kan worden afgezien. Betekent dit dat het kabinet afziet van al deze alternatieven, of zet het kabinet bij voorkeur in op zoveel mogelijk alternatieve reductiemaatregelen om slechts voor het resterende deel van de doelstelling te hoeven zoeken naar andere mogelijkheden zoals (in het uiterste geval) afvang en opslag?

Wat betreft het kabinetsstandpunt inzake gasopslag Bergermeer (Kamerstuk 28 982, nr. 116) van 18 februari 2011 hebben de leden van de SP-fractie de volgende vragen.

De leden van de SP-fractie onderschrijven de opvatting van het kabinet dat gas als relatief schone, betrouwbare en betaalbare brandstof een belangrijke plaats inneemt in onze energievoorziening. Juist om gedurende de transitie naar een volledig duurzame energieproductie zoveel mogelijk relatief vieze brandstoffen te mijden is het naar mening van de leden van de SP-fractie nodig om – naast duurzaam – zoveel mogelijk in te zetten op energievoorziening op basis van gas. Ook is gas een aantrekkelijke brandstof omdat gasgestookte centrales zeer flexibel zijn waardoor ze de pieken en dalen van duurzame productie goed kunnen opvangen,. Daarnaast is gas zeer geschikt voor kleinere energieproductie-eenheden waardoor nuttiger gebruik kan worden gemaakt van de restwarmte zoals door stadsverwarming en toepassingen in de

glastuinbouw. De leden van de SP-fractie onderschrijven dan ook het belang van een vitale gasmarkt- en infrastructuur, de noodzaak van de komst van een nationale gasrotonde, en daarbij de (ondergrondse) opslag van gas.

Gasopslag kan en mag naar mening van de leden van de SP-fractie alleen plaatsvinden wanneer de risico's – met name op het gebied van bodembeweging daar waar dat tot schade of letsel kan leiden – minimaal zijn.

Tijdens een videoconferentie tussen leden van de Tweede Kamer en de heer Verhilst van het Massachusetts Institute of Technology (MIT) kwam naar voren dat wanneer er velden zijn waar minder seismologische geschiedenis is dan in het Bergermeerveld, maar waar de andere feiten hetzelfde zijn, beter daarvoor kan worden gekozen. Heeft het kabinet onderzoek gedaan naar andere velden? In hoeverre is het kabinet van mening dat Bergermeer het meest ideale gebied voor deze activiteiten is?

De leden van de SP-fractie zijn een voorstander van een landelijk structuurplan voor alles wat er onder de grond zit, waarin een vergelijkend onderzoek kan worden gedaan naar alle mogelijke locaties voor gasopslag, zodat gasopslag daar kan worden gerealiseerd waar het risico het kleinst is. Hoe denkt het kabinet over een dergelijk structuurplan?

Kan het kabinet garanderen dat bij schade als gevolg van bevingen door gasopslag mogelijke gedupeerden schadeloos kunnen worden gesteld?

Klopt het dat het schadefonds slechts de omvang heeft van € 250 000?

Kan het kabinet toezeggen dat schadeclaims in de toekomst als gevolg van schade door de gasopslag in de toekomst ook gedekt kan worden als de exploitant in de toekomst onverhoopt failliet dreigt te gaan?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de D66

Wat betreft het kabinetsstandpunt inzake gasopslag Bergermeer (Kamerstuk 28 982, nr. 116) van 18 februari 2011 hebben de leden van de D66-fractie de volgende vragen.

De leden van de D66-fractie vragen welke voorzieningen er getroffen zijn ten aanzien van de vergoeding voor eventuele schade die inwoners van Bergermeer zouden kunnen lijden naar aanleiding van de gasopslag? Is er sprake van vergelijkbare fondsen en voorzieningen als er beschikbaar zijn gesteld voor de inwoners van de gemeente Alkmaar? Kan het kabinet aanduiden welke garanties er bestaan voor de continuïteit van dergelijke voorzieningen wanneer de exploitant van de gasopslag failliet zou gaan of zijn afspraken om een andere reden niet zou (willen) nakomen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de Christenunie

Wat betreft het kabinetsstandpunt inzake gasopslag Bergermeer (Kamerstuk 28 982, nr. 116) van 18 februari 2011 hebben de leden van de ChristenUnie-fractie de volgende vragen.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar nadere informatie over mogelijke regulering van gasopslag, zoals het kabinet eerder heeft gemeld aan de Tweede Kamer in de beantwoording van het schriftelijk overleg over de gasrotonde (Kamerstuk 29 023, nr. 80). De leden van de ChristenUnie-fractie vragen nadere informatie over de meting van laagfrequent geluid bij gasopslag. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) heeft eerder gemeld dat fysieke en mentale klachten kunnen optreden naar aanleiding van laagfrequent geluid. Op welke manier wordt dit gemeten bij de gasopslag Bergermeer? Welke resultaten zijn te melden uit de metingen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdD

Over de mogelijkheden van hergebruik en opslag van CO₂ in Noord-Nederland (Kamerstuk 31 510, nr. 44) van 15 februari 2011 hebben de leden van de PvdD-fractie de volgende vragen en opmerkingen. De leden van de PvdD-fractie zijn blij dat de plannen voor CO₂-opslag in Noord-Nederland van de baan zijn, maar wijst opslag onder de Noordzee ook ten stelligste af. De leden van de PvdD-fractie vrezen voor onder meer verzuringseffecten in geval van lekkages en vragen naar een overzicht van de beschikbare kennis met betrekking tot de risico's van onderzeese CO₂ opslag voor de mariene ecosystemen. Ook willen de leden van de PvdD-fractie weten of het Nederlandse kabinet zelf investeert of anderszins middelen beschikbaar stelt voor dergelijk onderzoek, hoe dit onderzoek wordt uitgevoerd en hoeveel geld ermee gemoeid is.

Wat betreft het kabinetsstandpunt inzake gasopslag Bergermeer (Kamerstuk 28 982, nr. 116) van 18 februari 2011 hebben de leden van de PvdD-fractie de volgende vragen en opmerkingen.

De minister van EL&I heeft eerder verschillende vragen van de leden van de PvdD-fractie over de plannen voor gasopslag in de Bergermeerpolder afgedaan met de opmerking dat «het standpunt van de Partij voor de Dieren ten aanzien van de gasopslag» hem «bekend was». Een antwoord op de vragen hebben de leden van de PvdD-fractie niet gekregen. Op z'n zachtst gezegd is het opmerkelijk dat kritische vragen uit de Tweede Kamer over een omstreden project waarbij belangrijke waarden als veiligheid, leefbaarheid en natuur in het geding zijn, niet zorgvuldig worden beantwoord door het kabinet. Het is ook uiterst ongewenst. De leden van de PvdD-fractie stellen de vele vragen die zij hebben ten aanzien van de gasopslag dan ook alsnog in dit schriftelijk overleg ter voorbereiding op het verzamel algemeen overleg Energie op 30 maart 2011. De leden van de PvdD-fractie hopen erop te mogen rekenen dat zij duidelijke antwoorden tegemoet kunnen zien.

De leden van de PvdD-fractie zien niets in het plan om gas op te slaan onder de Bergermeerpolder. Het gaat hier om een waardevol natuurgebied dat aangewezen is als deel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), kerngebied voor weidevogels en een Belvédère- en stiltegebied. De plannen voor gasopslag vormen dan ook een ernstige bedreiging voor dit unieke gebied. De waarde van de Bergermeerpolder komt voort uit het feit dat het een overgangszone tussen de binnenduinrand van het westen en de oude strandwallen in het oosten vormt. Hiermee zijn de Loterijlanden, bloem- en vlinderrijke graslanden met greppeltjes die deel uitmaken van dit gebied, veel aantrekkelijker voor weidevogels dan de intensief bewerkte omliggende landbouwgronden. De ernstig bedreigde grutto broedt in het gebied, een belangrijke onderstreping van de conclusie dat de Bergermeerpolder ecologisch gezien zeer waardevol is. In Nederland gaat het met de grutto al niet goed. Dat terwijl grutto's de ambassadeurs zijn van het Nederlandse polderlandschap. Nederland is een belangrijk land voor broedende weidevogels en er rust dan ook een internationale plicht om dit te faciliteren en in stand te houden. Vandaag de dag zijn grutto's hier echter nauwelijks nog te vinden. Omstreeks midden jaren zestig kon de grutto het tempo van de agrarische veranderingen niet meer bijbenen. Sindsdien is het bergafwaarts gegaan: van 85 000 tot 100 000 paar in de jaren 80 naar 46 000 paren in 2000 en nog steeds gaat de populatie dramatisch achteruit. Gebieden waar de grutto voorkomt zouden dus niet mogen worden aangetast, en dat geldt ook voor de andere Rode Lijst-vogelsoorten die in de Bergermeerpolder een beschermd leefgebied hebben gevonden dat zij hard nodig hebben voor hun voortbestaan.

Gelet op zowel nationale afspraken (EHS) als internationale verplichtingen die Nederland is aangegaan (de leden van de PvdD-fractie wijzen op het

Biodiversiteitsverdrag en de ook door Nederland onderschreven doelstelling om het verlies aan plant- en diersoorten in ieder geval te stoppen) zou het kabinet moeten kunnen aantonen dat de realisatie van gasopslag onder de Bergermeerpolder niet leidt tot een achteruitgang van de betreffende beschermde soorten. Die onderbouwing is er niet. Waarom denkt het kabinet dit plan dan toch te kunnen doorzetten?

De leden van de PvdD-fractie wijzen erop dat er in de voorliggende plannen twee jaar lang jaarrond gewerkt zal worden aan de boorlocatie. Dat wordt in natuurbeschermingsjargon «versturende activiteiten» genoemd. In eenvoudig Nederlands: de weidevogels die tot nu toe in rust en bescherming hebben kunnen leven en broeden in de Bergermeerpolder, worden verjaagd. Of zij in de buurt een alternatieve broedplek zullen vinden en daar gebruik van zullen maken, is allerm minst zeker en het kabinet geeft ook geen onderbouwing van die veronderstelling. Compensatie geeft namelijk geen enkele zekerheid over de duurzame vestiging van de weidevogels. Het op deze wijze willen sturen van vogels is geen beproefd praktijkconcept. Hoe denkt het kabinet dat een duurzame vestiging van de weidevogels wordt gewaarborgd in de huidige plannen? Kan het kabinet inzichtelijk maken op welke wijze Nederland nog aan zijn internationale verplichtingen op het gebied van broedvogels en weidevogels kan voldoen als dit soort activiteiten in onze vogelkerngebieden worden toegestaan?

Door deze plannen zal het voortbestaan van de grutto in Nederland verder onder druk komen te staan. Er is geen enkele garantie dat de voorgestelde compensatieplannen ook daadwerkelijk voor een duurzame vestiging van weidevogels zullen zorgen. Daar komt bij dat het Nederlandse kabinet geen bijzonder goede reputatie heeft als het gaat om het nakomen van afspraken rond natuurcompensatie. Alleen al het Westerschelde-dossier illustreert de letterlijke onwil om de natuurbelangen serieus te nemen: eerst wordt met de hand op het hart compensatie beloofd, en wanneer het betreffende natuurgebied eenmaal in gebruik is genomen door de economie, komt er van de beloofde compensatie niets terecht.

Is het waar dat er in de nu voorliggende plannen ook tijdens het broedseizoen versturende activiteiten zullen plaatsvinden voor de realisatie van de gasopslag? Zo ja, waarom is de aanname dat de vogels een lokale alternatieve broedplek kunnen vinden niet onderbouwd? Zo nee, op welke wijze is dat vastgelegd? Zal de aanwezigheid van broedvogels zowel binnen het gebied als op de alternatieve broedlocatie worden gemonitord en zo ja, door wie? Zal er worden gewerkt met een hand-aan-de-kraan principe zodat bijgestuurd kan worden als blijkt dat er negatieve gevolgen optreden en worden in de milieuvergunning voorwaarden gesteld met betrekking tot de verstoring en de effectiviteit van de compensatie in de praktijk? Zo nee, waarom niet?

Het gebied is niet alleen ecologisch waardevol vanwege de vogels die er voorkomen. Door brak kwelwater komen er ook bijzondere plantensoorten voor. Zo groeien er in de bloemrijke graslanden de dotterbloem, de echte koekoeksbloem en de rietorchis. De aanleg van een boorlocatie in de Loterijlanden zal een grote bedreiging vormen voor de bijzondere dotterbloemvegetaties, zoals ook de commissie MER in haar advies schrijft. Het Rijksinpassingsplan gaat ervan uit dat schade aan de vegetatie hersteld kan worden. Op welke inzichten is dit gebaseerd? Worden de effecten van bemaling op de omgeving gemonitord, zodat maatregelen genomen kunnen worden om onomkeerbare gevolgen te voorkomen, in overeenstemming met het advies van de commissie MER? Zo ja, op welke wijze wordt dit vorm gegeven, door wie wordt de monitoring uitgevoerd en wie gaat de kosten hiervan dragen? Zo nee, hoe kan er dan verzekerd worden dat schade hersteld wordt? In het voorstel staat dat er in het natte seizoen gegraven wordt om effecten te minimaliseren. Maar welke periode wordt er exact bedoeld met de natte periode? Wordt als tijdelijke compensatie voor de onttrekking de peilverlaging in de

winter dan achterwege gelaten? Zo nee, op welke wijze wordt de wateronttrekking dat gecompenseerd en wordt dus zekerheid geboden dat er geen blijvende schade optreedt?

Klopt het dat er ook nog sprake is van aanleg van een tijdelijke rondweg om de verharding van het puttenterrein, het omleggen van de fietspaden aan de Bergerweg en een uitvoegstrook op de Bergerweg? Zo nee, hoe zit het dan? Klopt het dat deze wegen en hun impact op de omliggende graslanden niet zijn meegenomen in de MER-procedure? Zo ja, is het kabinet bereid hier alsnog een MER-procedure over te doorlopen? Zo nee, waarom niet?

Klopt het dat als natuurcompensatie nu wordt voorgesteld om 30 hectare grond buiten de EHS te verwerven? Zo ja, door wie en waar wordt dit gerealiseerd? Zo nee, welke natuurcompensatie zal er dan plaatsvinden? Wat gebeurt er na de inrichting van deze grond en het afkopen van het beheer na de periode van 12 jaar? Wordt de grond dan verkocht? Zo ja, aan wie, onder welke voorwaarden en wie gaat het dan beheren? Deelt het kabinet de mening dat om te spreken van permanente compensatie duidelijk moet zijn hoe het beheer van natuur op de lange termijn ingevuld wordt? Op basis van welke inzichten is besloten dat 30 hectare voldoende is om de natuurwaarden die verloren gaan door dit project te compenseren?

De leden van de PvdD-fractie delen de mening van het kabinet niet dat gasopslagen belangrijk zijn voor de energievoorzieningszekerheid en voor een goede werking van de gasmarkt. De leden van de PvdD-fractie merken op dat Nederland in feite kunstmatig afhankelijk wordt gehouden van fossiele energie met een positieve beslissing over gasopslagen. De leden van de PvdD-fractie zien dat innovatie en een snelle transitie naar hernieuwbare vormen van energie hiermee op de lange baan geschoven wordt. Investerings in fossiele energie remmen investeringen in hernieuwbare energie en houden de lock-in van onze economie aan fossiele brandstoffen in stand. Deze gasopslag zit volgens de leden van de PvdD-fractie de overgang naar een economie op hernieuwbare energie letterlijk in de weg. De leden van de PvdD-fractie verzoeken het kabinet om een reactie.

De leden van de PvdD-fractie hebben het initiatief genomen tot een rondetafelgesprek zodat de Tweede Kamer kennis kon nemen van de visie van experts en belanghebbenden op de geplande gasopslag Bergermeer. Tijdens dit rondetafelgesprek op 9 februari 2011 is veel gesproken over het belang van aanvullende voorwaarden om eventuele veiligheidsrisico's bij gasopslag Bergermeer te beperken. Veelvuldig werd gesuggereerd dat er «met de hand op de kraan» zou worden opgeslagen. Hierover hebben de leden van de PvdD-fractie een aantal vragen. Kan het kabinet toelichten welke aanvullende voorwaarden er in de door het kabinet afgegeven milieuvergunning zijn opgenomen om de veiligheid van de gasopslag te waarborgen? Worden er in de milieuvergunning die is uitgegeven aanvullende voorwaarden gesteld ten aanzien van het gebruik van het veld voor gasopslag bij optredende aardbevingen? Is het mogelijk om in de definitieve vergunningen een voorwaarde op te nemen om de gasopslag definitief af te blazen als er een aardbeving van 3,5 of meer op de schaal van Richter optreedt? Indien dat mogelijk is, is het kabinet dan bereid een dergelijke voorwaarde op te nemen in de definitieve vergunningen?

In antwoord op eerdere Kamervragen (Aanhangsel van de Handelingen, vergaderjaar 2008–2009, nr. 3432) stelde de toenmalige minister van Economische Zaken dat er ongeveer één keer per jaar gas in en uit het veld zal worden gepompt. Inmiddels heeft het kabinet laten weten dat dat gemiddeld 1,7 keer per jaar zal gebeuren. Kan het kabinet uitleggen welke wijzigingen ten opzichte van de situatie in 2009 er zijn opgetreden dat er nu niet ongeveer één keer maar gemiddeld 1,7 keer per jaar gas in en uit het veld zal worden gepompt? Zijn er nog meer wijzigingen aan te geven

ten opzichte van de situatie en de toezeggingen in 2009? Is er bij de onderzoeken ten aanzien van de bevingen rekening gehouden met verschillende scenario's ten aanzien van in- en uitpompfrequentie van het aardgas? Kan het kabinet toelichten welke voorwaarden er zijn gesteld aan het aantal keren dat er per jaar gas in en uit het veld gepompt mag worden, zeker gezien de directe relatie die er volgens deskundigen bestaat tussen het risico op aardbevingen en het wijzigen van de druk in het veld? De leden van de PvdD-fractie hebben ook enkele concrete vragen over de vergunning. Is er in de vergunning een maximum gesteld aan het aantal keer dat er jaarlijks gas in- en uit het veld mag worden gepompt? Is er in de vergunning een maximum gesteld aan de snelheid waarmee het gas geïnjecteerd mag worden? Is er in de vergunning een maximum gesteld aan de snelheid waarmee het gas onttrokken mag worden aan het veld? Indien de genoemde maxima niet zijn gesteld, waarom is dit het geval? Is het mogelijk om in de definitieve vergunningen een bepaling op te nemen dat er niet meer dan één keer per jaar gas in- en uit het veld mag worden gepompt? Indien dat mogelijk is, is het kabinet dan bereid een dergelijke voorwaarde op te nemen in de definitieve vergunningen? Zijn er voorwaarden opgenomen ten aanzien van het beëindigen van de activiteiten bij verlopen van de opslagvergunning na 50 jaar? Zo nee, waarom niet, ook gezien het feit dat de aardbevingen in Bergen zijn opgetreden bij leegproduceren van het veld?

De leden van de PvdD-fractie hebben er kennis van genomen dat in de beslissing op bezwaar van 22 november 2010 het kabinet aan het Besluit van 9 juli 2010 Instemming wijziging opslagplan Bergermeer onder meer de bepaling heeft toegevoegd dat voor de injectie van gas alleen die putten mogen worden gebruikt die op een afstand van tenminste 200 meter liggen van de centrale breukstructuur en de randbreuken van het Bergermeer gasveld. Uit de gegevens die na de publicatie van de MER Gasopslag Bergermeer beschikbaar kwamen, blijkt dat de positie van de centrale breuk tussen 1997 en 2007 ca. 150 meter in westelijke richting is verschoven. Deze verschuiving op papier maakt het mogelijk dat TAQA al sinds zomer 2009 alle bestaande putten kan gebruiken voor de injectie van het kussengas. De minimaal benodigde afstand tussen de putten en de breukstructuren lijkt immers gewaarborgd. Het is de leden van de PvdD-fractie ter ore gekomen dat vragen van betrokkenen over deze verschuiving niet beantwoord zijn. Hoe verklaart het kabinet dat? Kan het kabinet toelichten wat de gang van zaken in deze is geweest en hoe dit destijds onderbouwd is? Waarom worden vragen over dit onderwerp niet beantwoord?

In het ontwerp-Rijksinpassingsplan Gasopslag Bergermeer is een ontwerpbesluit opgenomen «Instemming gewijzigd opslagplan Bergermeer» (nr. 42). Kan het kabinet toelichten waarop in dit geval de wijziging van een bestaande vergunning is gebaseerd? Immers een wijziging impliceert dat kan worden voorbijgegaan aan de eis van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht, zoals geldt bij een besluit omtrent instemming met een opslagplan, op grond waarvan zienswijzen door eenieder naar voren kunnen worden gebracht. Is in dit geval sprake van een geringe aanpassing van een bestaande voorziening? Dan zou een wijziging terecht zijn, maar de leden van de PvdD-fractie betwijfelen of daar in dit geval sprake van is. De wijziging betreft de transformatie van een bestaande opslagfaciliteit zonder compressie tot een opslagdruk van maximaal 35 bar in een voorziening inclusief externe compressie en gasbehandeling tot een druk van – in een eerste fase – 160 bar. Dit lijkt toch een essentieel andere voorziening. Dat het gebruik van het woordje «wijziging» belangrijk is, blijkt ook uit de bijlage bij de Termijnbrief die is rondgezonden. In die bijlage staan alle vergunningen of ontheffingen vermeld. Bij nr. 42 is anders dan bij de tervisielegging van het ontwerp-Rijksinpassingsplan geen sprake meer van een besluit of vergunning, maar slechts van een «Aanvraag instemming revisie opslagplan».

Betekent dit dat de minister overweegt zijn instemming met het opslagplan Bergermeer op een later tijdstip, bijvoorbeeld na gereedkomen van de compressie-installaties en een investering van € 800 miljoen, te geven? Ook bij wijze van wijziging?

Tijdens de door de leden van de PvdD-fractie georganiseerde hoorzitting van 9 februari 2011 hebben de gemeente Bergen en Stichting Gasalarm2 hun zorgen geuit over de in hun ogen onacceptabele veiligheidsrisico's van gasopslag in de Bergermeer en de eventuele schade die hierdoor zou kunnen ontstaan. Zij sluiten zelfs mogelijk persoonlijk letsel bij een aardbeving van 3,9 op de schaal van Richter niet uit. Het kabinet heeft eerder bij herhaling gesteld de veiligheidsrisico's acceptabel te vinden. Het kabinet ziet zich in die mening gesteund door de meeste deskundigen. In het advies van 3 maart 2010 van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) en de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) staat dat een maximale beving van 3,9 elders in Nederland voor gaswinning als acceptabel wordt beschouwd. Dit advies, dat ten grondslag ligt aan de besluitvorming is echter in het geheel niet gemotiveerd. Op basis waarvan wordt een beving van 3.9 acceptabel beschouwd en naar welke locatie in Nederland («elders») wordt verwezen? Klopt het dat er elders in Nederland geen ondiepe, geïnduceerde bevingen van 3,9 op de Schaal van Richter hebben plaatsgevonden? Klopt het dat de deskundigen van het MIT tijdens een bijeenkomst op 14 januari 2010 hebben aangegeven dat de schade die mogelijk wordt veroorzaakt bij een dergelijke beving overeenkomt met European Macroseismic Scale (EMS) VII en niet, zoals zij eerder hebben gesteld in hun second opinion, VI+?

Kan het kabinet bevestigen dat volgens de beschrijving van EMS VII de schade als volgt kan worden omschreven: «De meeste mensen worden bang en rennen naar buiten. Meubels worden verschoven en voorwerpen vallen in groten getale van de planken. Tal van goed geconstrueerde gewone gebouwen lopen gemiddelde schade op: kleine scheuren in de muren, vallend pleister, stukken schoorsteen vallen om. Oudere gebouwen kunnen grote scheuren in de muren krijgen en niet-dragende muren kunnen instorten.» Kan het kabinet op basis van deze beschrijving het voorkomen van persoonlijk letsel bij een eventuele aardbeving van 3,9 op de schaal van Richter uitsluiten? Hoe verhoudt dit zich tot de veiligheidsnormen die de overheid zelf heeft opgesteld in haar eigen veiligheidsbeleid en dan met name het Beleid externe veiligheid (2004)? Kan het kabinet bevestigen dat het kabinet de Tweede Kamer niet heeft geïnformeerd over deze nieuwe inzichten van het MIT, die afwijken van hetgeen in de second opinion van het MIT is gesteld? Waarom is dit het geval? Deelt het kabinet de mening dat de Tweede Kamer ten alle tijden volledig geïnformeerd moet zijn? Waarom heeft het kabinet dit achterwege gelaten? Kan het kabinet zich voorstellen dat wanneer nieuwe, voor de gasopslag ongunstige, inzichten niet door het kabinet met de Tweede Kamer worden gedeeld, de leden van de PvdD-fractie zich nauwelijks meer aan de indruk kunnen onttrekken dat het kabinet dit project zo snel mogelijk vergund wilt hebben en dat zorgvuldige procedures daar zelfs voor mogen wijken?

Het is de leden van de PvdD-fractie bekend dat de gemeente Bergen en haar inwoners grote bezwaren hebben tegen gasopslag in het Bergermeergasveld. De leden van de PvdD-fractie kunnen deze bezwaren heel goed begrijpen. Immers, al het seismische onderzoek tot nu toe was abstract onderzoek, bijna helemaal gebaseerd op algemene ervaringen en gegevens. Moet het Bergermeerveld niet eerst in al z'n hoedanigheden onderzocht worden, beginnende met een analyse van de vier aardbevingen en de daardoor ontstane schades die hier zijn waargenomen? Zo nee, waarom niet? Het is nog niet bekend wat het effect van een aardbeving op maaiveldniveau zal zijn. Had dat niet in het MER onderzoek moeten worden? Door de gemeente Bergen is aangegeven dat bij

een eventueel failissement van TAQA het waarborgfonds van de overheid te weinig garanties biedt voor het uitkeren van eventuele schade. Eerder heeft het kabinet in het ontwerp Rijksinpassingsbesluit aangegeven niet bereid te zijn om een onafhankelijk schadefonds in te richten mocht deze situatie zich onverhoopt voordoen. Kan het kabinet toelichten waarom het kabinet niet bereid is een dergelijk schadefonds in te richten? Kan het kabinet een reden noemen waarom de leden van de PvdD-fractie niet zouden mogen constateren dat dit richting onbehoorlijk bestuur lijkt te gaan?

Deelt het kabinet de mening van de leden van de PvdD-fractie dat de € 250 000 die zich in het waarborgfonds bevindt onvoldoende is voor het afwikkelen van schade bij een eventuele aardbeving in de Bergermeer, zeker gezien het feit dat bij een eerdere beving in 2001 het schadebedrag al hoger lag (en dat was een beving van 3,5 op de schaal van Richter). Zo nee, waarom niet en waar baseert het kabinet dat op? Is het kabinet bereid garant te staan voor eventuele schade mocht de initiatiefnemer van het project onverhoopt failliet gaan? Zo ja, op welke manier gaat het kabinet dat concreet vormgeven? Zo nee, waarom niet?

Alles wijst erop dat het kabinet hoe dan ook een positief besluit wil over gasopslag in de Bergermeerpolder. De leden van de PvdD-fractie zijn zeer ontstemd over de manier waarop het kabinet is omgegaan met de procedures die gelden voor een dergelijke besluitvorming en de rechtspositie van de decentrale overheid. De leden van de PvdD-fractie hebben dan ook een groot aantal vragen over de wijze waarop de ontwerpbesluiten tot stand zijn gekomen.

Uit de beantwoording van een verzoek op grond van de Wet Openbaarheid van Bestuur (Wob) door de gemeente Bergen van 19 november 2010 blijkt dat al in 2006 een zogenaamd Memorandum of Understanding (MoU) is getekend tussen de Nederlandse en de Russische overheid om te komen tot intensievere samenwerking op het gebied van energie, energie efficiency en duurzame energie (beantwoording verzoek Wob d.d. 28 januari 2011, kenmerk ETM/EM/11011409). Volgens een rapport van Clingendael (Bedrijfsbelangen Gazprom in EU-27 in 2007, april 2008, p. 30) zou in deze MoU in ieder geval opgenomen zijn dat Gazprom de Gasunie (100% staatsbedrijf) faciliteert in het oprichten van een gasrotonde in Noord-Nederland en dat Gazprom toegang krijgt tot de Nederlandse consumentenmarkt.

In hoeverre wordt in deze MoU ook gesproken over het project Gasopslag Bergermeer? De leden van de PvdD-fractie willen dat deze MoU naar de Tweede Kamer wordt gestuurd, samen met de antwoorden op dit overleg. Is het kabinet daartoe bereid? Zo nee, waarom niet?

Tevens hebben de leden van de PvdD-fractie vernomen dat in eind 2007 de toenmalig minister-president in Moskou was voor een ontmoeting met toenmalig president Poetin. Ook toen is kennelijk gesproken over onder andere deelname van Gasunie in de gaspijplijn Nordstream van Rusland naar Duitsland, onderdeel van het MoU uit 2006. Is er tijdens dit werkbezoek gesproken over het MoU en meer specifiek over de Gasopslag Bergermeer? Zo ja, wat is er besproken door onze toenmalige minister-president en/of de deelnemers aan de handelsdelegatie?

In 2008 al berichtte het Financieel Dagblad (bron: FD, 6 december 2008 en 8 december 2008) kritisch over de bilaterale deals die toenmalig minister van Economische Zaken zou hebben gesloten met Rusland, o.a. voor de gasopslag in de Bergermeer. Door het aangaan van dergelijke verplichtingen zou Nederland een effectieve Europese energiepolitiek in de weg staan. Volgens een persbericht van SenterNovem (van 16 december 2008) blikte de toenmalig minister van Economische Zaken tevreden terug op een economische missie aan de Russische Federatie op 6 december van dat jaar. De missie vond plaats onder haar leiding en die van vice-premier Zubkov. Ook hier zou zijn gesproken over de gasopslag Bergermeer. Kan het kabinet toelichten of er in of voor december 2008 al afspraken zijn

gemaakt met Rusland over de gasopslag in de Bergermeer, door de Nederlandse overheid of door de initiatiefnemers van het project? Wat was de inhoud van de gesprekken die de toenmalige minister van Economische Zaken voerde met ambtsgeenoot Zubkov over de gasopslag Bergermeer? Zijn er na die tijd afspraken gemaakt over de gasopslag in de Bergermeer tussen Rusland en Nederland? Zo ja, op welk moment? Graag krijgen de leden van de PvdD-fractie inzicht in de inhoud van deze afspraken. Is het kabinet bereid hier een uitgebreide toelichting op te geven?

Volgens een uitgelekt ambtsbericht van de Amerikaanse ambassade in Den Haag van 2 oktober 2009 (ten behoeve van een bezoek van 7 tot 10 oktober 2009) zou Nederland zich verzetten tegen Europese regelgeving die de afzonderlijke lidstaten verplicht zelf voor voldoende gasopslagcapaciteit zorg te dragen. Een quote uit dit bericht luidt: «The Dutch oppose EU regulations that would require each EU member state to have adequate gas storage capacity of its own. The Dutch want to provide storage service to others in the region – for a price». Kan het kabinet de inhoud van dit bericht bevestigen? Wat is het standpunt van het kabinet ten aanzien van dergelijke Europese regelgeving? Op welke manier heeft Nederland dit standpunt al naar voren gebracht? Wat zijn de consequenties van de Nederlandse steun aan de gasopslag Bergermeer in het licht van de Europese regelgeving? Kan het kabinet toelichten hoe de actieve opstelling van het kabinet ten aanzien van het realiseren van de gasopslag Bergermeer zich verhoudt tot de Europese regelgeving over staatssteun, dit gezien in het licht van de rol van de Gasunie en de deelname van EBN aan het project?

In uw besluit van 9 juli 2010 over het tussentijds verhogen van de gasdruk in het Bergermeerveld heeft het kabinet aangegeven dat de reden voor het tussentijds verhogen naar 80 bar is dat de behandeling van het project ernstige vertraging heeft opgelopen. Hierdoor loopt het project niet meer in de pas met het voorziene tijdschema van het gehele project en met de levering van kussengas door Gazprom, zo valt op te maken uit de begeleidende brief van het ministerie van Economische Zaken bij het besluit van 12 juli 2010. Hieruit maken de leden van de PvdD-fractie op dat er al bepaalde (economische) verplichtingen zijn aangegaan door de initiatiefnemer van de gasopslag Bergermeer (TAQA) en andere partners in het project, waaronder EBN die voor 40% deelnemer is. De leden van de PvdD-fractie achten het mogelijk dat deze afspraken en daaruit voortvloeiende verplichtingen zijn neergelegd in het zogenaamde Gas Storage Agreement waarover wordt gesproken in de beantwoording van het Wob-verzoek van de gemeente Bergen. Kan het kabinet duidelijkheid verschaffen over de aard van deze verplichtingen?

Wordt in de contracten over de levering van kussengas expliciet melding gemaakt van de bestemming voor dit kussengas, in dit geval het Bergermeerveld? Graag krijgen de leden van de PvdD-fractie inzage in de gemaakte contracten en het zogenaamde «Gas Storage Agreement», is het kabinet daartoe bereid? Zo nee, waarom niet? Heeft EBN, als 100% staatsbedrijf, deze contracten ook ondertekend? Hoe verhoudt deelname van EBN aan het project zich tot het antwoord op Kamervragen in 2009, waarin door de toenmalige minister van Economische Zaken werd gesteld dat investeringen in de gasrotonde geheel door marktpartijen zouden moeten worden bekostigd (Aanhangsel van de Handelingen, vergaderjaar 2008–2009, nr. 3432)? In hoeverre betekent deelname van EBN aan dit project dat de Nederlandse overheid zowel verantwoordelijk is voor de coördinatie van de ruimtelijke procedure als (economisch) belanghebbende in het project?

De leden van de PvdD-fractie hebben ook een aantal vragen over de ruimtelijke procedure. De ruimtelijke procedure, met daaraan voorafgaand een MER is opgestart in 2008. In december 2008 hebben de betrokken gemeenten het MER ter acceptatie ontvangen. Tegelijkertijd lijkt het erop

dat de Nederlandse overheid vanaf 2006 actief heeft bemiddeld om een gasrotonde in Noord-Nederland te kunnen realiseren. Bij verschillende gelegenheden lijkt het kabinet te hebben bemiddeld voor de initiatiefnemers van het project gasopslag Bergermeer. Als het waar is, en daar krijgen de leden van de PvdD-fractie graag antwoord op, dat de toenmalige minister in de periode tussen 2006 en 2009 actief hebben bemiddeld voor TAQA, terwijl de consequenties van een dergelijk project op veiligheids- en milieugebied nog niet duidelijk waren, nemen de leden van de PvdD-fractie dat hoog op. De MER-procedure (begin 2008 startnotitie) en ruimtelijke inpassingsprocedure (eind 2009 Voorontwerp Rijksinpassingsplan) moesten immers nog doorlopen worden. Het heeft er ook alle schijn van dat deze bemiddeling er mede voor heeft gezorgd dat TAQA/EBN in 2010 moest beginnen met het afnemen van aardgas van Gazprom en dat hierdoor geen vertraging in het project kon plaats vinden. Graag een heldere reactie.

Kan het kabinet valide argumenten aanvoeren waarom de leden van de PvdD-fractie anders zouden moeten concluderen dan dat om bovengenoemde redenen het plan exact wordt uitgevoerd conform het voorkeursalternatief van de initiatiefnemer en dat daarom adviezen van de Commissie voor de MER, de provincie, de veiligheidsregio en de gemeenten genegeerd worden?

Inmiddels blijken uit het Rijksinpassingsplan andere locaties ook geschikt voor gasopslag. Ontwikkeling van andere locaties betekent andere spelers en nieuwe procedures. Spelen op deze locaties dezelfde milieu- en veiligheidsbezwaren als voor de Gasopslag Bergermeer? Kan het kabinet dit toelichten? Waarom worden deze locaties niet nader onderzocht?

De leden van de PvdD-fractie hebben de stellige indruk dat er door uw ministerie door bemiddeling voor het kussengas in het Bergermeerveld vergaande verwachtingen en verplichten ontstaan zijn bij de initiatiefnemer, waardoor van afblazen van dit project geen sprake meer kan zijn, kan het kabinet dit bevestigen? Kan het kabinet toelichten wat de eventuele juridische en financiële consequenties zijn als het project Gasopslag Bergermeer geen doorgang zou vinden?

Er wordt gesteld dat gasopslag in de Bergermeer nodig zou zijn door de afnemende flexibiliteit van het Groningerveld. Deze gasopslag is echter omstreden doordat het Bergermeerveld een seismisch instabiel veld is. Is het kabinet ermee bekend dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) de komende 10 jaar de opslagen in Grijpskerk en Langelo (Norg) zodanig gaat uitbreiden dat de afnemende flexibiliteit in die periode van het Groningerveld uiteindelijk geheel wordt gecompenseerd (de eerste stap hiervoor heeft de NAM gezet door de vergunningsprocedure te starten voor de aanleg van de NorgroN-leidingen van Langelo naar Sappemeer)? Hoe groot is de beoogde uitbreiding van de opslagen in Grijpskerk en Langelo (Norg)? Welke rol speelt deze uitbreiding in de plannen om de afnemende flexibiliteit op de Nederlandse gasmarkt in 2020 op te vangen?

In het rondetafelgesprek over de Gasopslag Bergermeer op 9 februari 2011 is de suggestie gedaan om een landelijk alternatievenonderzoek uit te voeren. De gemeente Bergen heeft deze suggestie onderschreven, met dien verstande dat er onderzoek zou moeten worden gedaan naar alle mogelijkheden om op termijn voldoende flexibiliteit te realiseren op de Nederlandse gasmarkt (zie ook het rapport van de Brattle Group uit december 2010 en het advies van de Energieraad van 8 februari 2011). Is het kabinet bereid een dergelijk onderzoek uit te laten voeren? Zo ja, is het kabinet bereid de uitkomsten van een dergelijk onderzoek af te wachten voordat het kabinet overgaat tot definitieve besluitvorming over de voorgenomen gasopslag Bergermeer? Zo nee, waarom niet?

In augustus 2010 heeft het kabinet besloten de beslissingsbevoegdheid van de gemeente Bergen over te nemen. Op eerdere vragen van de leden van de PvdD-fractie over de gang van zaken rond deze beslissing stelde

het kabinet dat in augustus de gemeente is gehoord. Kan het kabinet toelichten op welke manier dat horen heeft plaatsgevonden? Welke vorm en duur heeft dit horen ingehouden? Mogen we uit het eerdere antwoord van het kabinet afleiden dat er geen (voor)overleg heeft plaatsgevonden met de gemeente Bergen direct voorafgaand aan het besluit om de beslissingsbevoegdheid van de gemeente over te nemen? Zo ja, waarom niet? Zo nee, hoe is het dan gegaan?

Na het hierboven genoemde besluit heeft u, zo vernamen de leden van de PvdD-fractie, nog een aantal malen schriftelijk gecorrespondeerd met de gemeente Bergen over de vergunningverlening. Tot tweemaal toe heeft de gemeente Bergen de minister van EL&I verzocht met hen in overleg te treden. Tot op heden heeft de minister van EL&I op dat verzoek geen antwoord gegeven, zo hebben de leden van de PvdD-fractie begrepen. Kan het kabinet uitleggen waarom er geen antwoord is gegeven op de herhaalde verzoeken van de gemeente Bergen om met de minister van EL&I in overleg te treden? Kan het kabinet uitleggen hoe deze opstelling zich verhoudt tot het grote belang dat het kabinet zegt te hechten aan lokaal draagvlak? Is het kabinet bereid alsnog met de gemeente Bergen in overleg te treden?

TAQA heeft aangegeven dat in het gasveld tot 2010 gas gewonnen kunnen worden. In 2007 is men begonnen met het injecteren van aardgas volgens het opslagplan tot 35 bar. Is er door TAQA afgerekend voor het in het veld achtergebleven gas? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoeveel?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SGP

Over de mogelijkheden van hergebruik en opslag van CO₂ in Noord-Nederland (Kamerstuk 31 510, nr. 44) van 15 februari 2011 mogelijkheden hebben de leden van de SGP-fractie de volgende vragen.

De leden van de SGP-fractie hebben kennis genomen van het besluit van het kabinet om voorlopig af te zien van CO₂-opslag op land. Het kabinet geeft in de betreffende brief aan dat, gegeven de aannames die in de meest recente studies worden gehanteerd voor de samenhangende energieproductiecapaciteit in 2 050 en de daarmee samenhangende inschattingen van de CO₂-uitstoot in 2 050, op basis van de huidige inzichten voor de middellange termijn kan worden volstaan met CO₂-opslag onder zee. De leden vragen het kabinet deze stelling nader te onderbouwen.

Wat betreft het kabinetsstandpunt inzake Gasopslag Bergermeer (Kamerstuk 28 982, nr. 116) van 18 februari 2011 hebben de leden van de SGP-fractie de volgende vragen en opmerkingen.

De leden van de SGP-fractie hebben nog enkele vragen over de voorgenomen gasopslag in het Bergermeerveld. Het is voor de leden van de SGP-fractie onduidelijk wat het schaderisico is bij een mogelijke beving van maximaal 3,9 op de schaal van Richter. Zij ontvangen hierover verschillende signalen. Het ontwerp-Rijksinpassingsplan en de Milieu Effect Rapportage lijken uit te gaan van een maximale intensiteit van VI op de EMS. Is deze veronderstelling juist? De heren Van der Hilst en Hager van het MIT hebben in een gesprek met de Tweede Kamer echter aangegeven dat eerder een intensiteit van VII verwacht mag worden. Dat is een belangrijk verschil in inschatting van het mogelijke schaderisico. De leden ontvangen graag een reactie van het kabinet op de inschatting van het MIT.

Het MIT heeft aangegeven dat de intensiteit en schade als gevolg van de beving in het Bergermeergebied in 2001 als ijkpunt kan worden gebruikt voor een inschatting van het schaderisico bij mogelijke nieuwe bevingen als gevolg van eventuele gasopslag. Is het kabinet bereid op korte termijn

een onafhankelijk onderzoek uit te laten voeren naar het schaderisico van mogelijk nieuwe bevingen in het Bergermeergebied?

Monitoring van druk en temperatuur in het veld, seismische activiteit, injectie- en productiesnelheden per put en bodembewegingen aan het aardoppervlak is nodig om inzicht te krijgen in de seismische respons van het gasreservoir op de injectie en productie van gas. SodM gaf in een schriftelijke notitie in voorbereiding op het rondetafelgesprek Bergermeer in de Tweede Kamer (op 9 februari 2011) aan dat op basis van dit inzicht het injectietempo kan worden bijgesteld of desnoods worden stopgezet. Ook kan de verdeling van de injectievolumes over de verschillende putten worden aangepast. Welke doorzettingsmacht heeft de verantwoordelijke minister om er voor te zorgen dat het injectiebeleid van TAQA in de gewenste richting wordt aangepast?

Professor Van der Hilst van het MIT heeft geadviseerd om een protocol op te stellen bij het monitoren van de seismische activiteit. In dit protocol zou vastgelegd moeten worden wat er gedaan moet worden bij het optreden van bepaalde trillingen. Wordt gewerkt aan een dergelijk protocol? Zo nee, is het kabinet bereid TAQA te verplichten een dergelijk protocol op te stellen?

II. REACTIE VAN DE MINISTER